JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
SIEGBERT ALBER
21 päivänä helmikuuta 2002 [1]

Sisällys

I Johdanto I-7878

II Asiaa koskevat oikeussäännöt I-7879

III Tosiseikat ja riidanalainen päätös I-7880

A Tosiseikat I-7880

B Riidanalainen päätös I-7882

IV Asian käsittely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa I-7884

V Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esitetyt kanneperusteet ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio I-7885

VI Muutoksenhaku yhteisöjen tuomioistuimessa I-7887

VII Asian arviointi I-7889

A Falckin valituksen tutkittavaksi ottaminen (asia C-74/00 P) I-7889

1) Falck asianosaisena, jota päätös koskee välittömästi I-7889

2) EHTY:n perustamissopimuksessa tarkoitetun yrityksen aseman puuttuminen .. I-7893

B Komission vaatimus poistaa sisäiset asiakirjat oikeudenkäyntiasiakirjoista I-7894

C Yksittäiset valitusperusteet I-7898

1) Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa pidetyssä suullisessa käsittelyssä I-7898

a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut I-7898

b) Asian arviointi I-7898

2) Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen päätöksen antamiseen johtaneessa hallinnollisessa menettelyssä I-7899

a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut I-7899

1 — Alkuperäinen kieli: saksa.

b) Asian arviointi I-7900

aa) Falckin puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskevan väitteen tutkittavaksi ottaminen I-7900

bb) Oikeus tulla kuulluksi I-7901

cc) Kuulluksi tulemista koskevan oikeuden kunnioittaminen nyt esillä olevassa asiassa I-7904

dd) Seuraukset komission tiedottamisvelvollisuudelle ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esiin tuotujen uusien tosiseikkojen tutkittavaksi ottaminen I-7906

3) Riidanalaisen päätöksen oikeudellinen perusta I-7907

a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut I-7907

b) Asian arviointi I-7908

aa) Valittajien intressi toisen terästukisäännöstön soveltamiseen I-7909

bb) Tuen myöntämisajankohtana voimassa olleen terästukisäännöstön soveltaminen I-7910

cc) Komission päätöksen tekemisajankohtana voimassa olleen terästukisäännöstön soveltaminen I-7912

dd) Luottamuksensuoja I-7913

ee) Valittua oikeudellista perustaa koskevien perustelujen puutteellisuus ... I-7914

ff) Päätelmä I-7914

4) Tosiseikkojen tutkinta ja tutkinnan ulottuvuus I-7914

a) Jo päätöksessä 91/176/EHTY tarkoitetun tuen huomioon ottaminen I-7915

aa) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut I-7915

bb) Asian arviointi I-7915

b) Valtiontukia koskevasta kiellosta tehtävien poikkeusten puutteellinen tutkinta I-7917

aa) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut I-7917

bb) Asian arviointi I-7918

5) Yhteisön sisäiseen kaupankäyntiin kohdistuvien vaikutusten huomiotta jättäminen I-7920

a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut I-7920

b) Asian arviointi I-7920

6) Vanhentumissääntöjen rikkominen ja oikeusvarmuuden periaatteen loukkaaminen I-7921
a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut I-7921
b) Asian arviointi I-7922
7) Luottamuksensuojan periaatteen loukkaaminen I-7924
a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut I-7924
b) Asian arviointi I-7925
8) Virheellinen korkojen vahvistaminen takaisinmaksuvaatimukselle I-7928
a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut I-7928
b) Asian arviointi I-7929
9) Seuraamuksia koskeva kielto ja suhteellisuusperiaate I-7931
a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut I-7931
b) Asian arviointi I-7931
VIII Oikeudenkäyntikulut I-7933
IX Ratkaisuehdotus I-7933

I Johdanto

1. Nyt esillä olevassa asiassa Acciaierie di Bolzano SpA (jäljempänä ACB) ja Falck SpA (jäljempänä Falck) valittavat Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-158/96 16.12.1999 antamasta tuomiosta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli hylännyt ACB:n nostaman kumoamiskanteen 17.7.1996 tehdystä Italian tasavallalle osoitetusta komission päätöksestä 96/617/EHTY (jäljempänä riidanalainen päätös). [2] Kyseisellä päätöksellä Italia velvoitettiin perimään takaisin tuet, jotka Bolzanon autonominen provinssi oli myöntänyt 1.1.1986 jälkeen Acciaierie di Bolzano -nimiselle terästeollisuusyritykselle (1980-luvun alusta lähtien), koska niitä ei ollut ilmoitettu ja ne olivat yhteismarkkinoille soveltumattomia. Tässä yhteydessä on myös kiistanalaista, olisiko tukia pitänyt tarkastella niiden myöntämisajankohtana voimassa olleen terästukisäännöstön vai tukien palauttamista koskevan päätöksen tekemisajankohtana voimassa olleen terästukisäännöstön perusteella.

2. Erikoisterästuotteiden valmistajana ACB on EHTY:n perustamissopimuksessa tarkoitettu yritys. Terästuotteita valmistava konserni Falck SpA, joka osallistui väliintulijana ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeudenkäyntiin tukeakseen ACB:n vaatimuksia, käytti määräysvaltaa ACB:ssä 31.7.1995 asti, jolloin ACB myytiin Valbruna Srl -nimiselle yhtiölle.

2 — EYVL 1996, L 274, s. 30.

3. Valittajat katsovat, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole arvioinut asianmukaisesti päätökseen liittyviä lukuisia oikeudellisia virheitä. Päätöstä tehtäessä ei ole otettu huomioon erityisesti ACB:n oikeutta tulla kuulluksi ja sen puolustautumisoikeuksia. Päätöksellä ei myöskään pyritä poistamaan tukien vaikutusta, vaan se on luonteeltaan seuraamus. Myös korko on laskettu virheellisesti. Vaatimalla jopa 10 vuotta aiemmin myönnettyjen tukien palauttamista komissio on lisäksi rikkonut vanhentumisaikaa koskevia sääntöjä, oikeussääntöjen taannehtivan soveltamisen kieltoa ja luottamuksensuojan periaatetta.

4. Italian tasavalta esittää vastineessaan kantajia puoltavia huomautuksia, komissio puolestaan kiistää kantajien väitteet. Komissio esittää lisäksi epäilyjä siitä, voidaanko Falckin valitus (asia C-74/00 P) ottaa tutkittavaksi, ja vaatii joidenkin komission sisäisten asiakirjojen poistamista muiden asianosaisten esittämistä oikeudenkäyntiasiakirjoista.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

5. EHTY:n perustamissopimuksen 4 artiklan c kohdan nojalla jäsenvaltioiden myöntämät tuet ovat hiilen ja teräksen yhteismarkkinoille soveltumattomia ja kiellettyjä. EHTY:n perustamissopimuksen 95 artiklassa komissiolle annetaan kuitenkin oikeus tehdä myös (poikkeuslupa)päätöksiä kaikissa niissä tapauksissa, joissa päätös osoittautuu tarpeelliseksi 2, 3 ja 4 artiklassa määrättyjen yhteisön tavoitteiden saavuttamiseksi 5 artiklan mukaisesti.

6. Tämän perusteella komissio antoi vuonna 1980 niin sanotun ensimmäisen terästeollisuuden tukea koskevan yhteisön säännöstön,[3] jossa sallittiin EHTY:n perustamissopimuksen 4 artiklan c kohdasta poiketen tietyissä tapauksissa terästeollisuuden rakennemuutosta varten yhteisen politiikan mukaisesti myönnettävät valtiontuet.

7. Ensimmäistä terästukisäännöstöä sovellettiin 31.12.1981 asti, jonka jälkeen sen korvasi toinen terästeollisuuden tukea koskeva yhteisön säännöstö,[4] jota sovellettiin 31.12.1985 asti. Sitä seurasivat kolmas terästeollisuuden tukea koskeva yhteisön säännöstö, joka oli voimassa 1.1.1986 ja 31.12.1988[5] välisenä aikana, neljäs terästeollisuuden tukea koskeva yhteisön

3 — Yhteisön säännöistä valtion tuesta terästeollisuudelle 1 päivänä helmikuuta 1980 tehty komission päätös N:o 257/80/EHTY (EYVL L 29, s. 5; jäljempänä ensimmäinen terästukisäännöstö).

4 — Yhteisön säännöistä valtion tuesta terästeollisuudelle 7 päivänä elokuuta 1981 tehty komission päätös N:o 2320/81/EHTY (EYVL L 228, s. 14), sellaisena kuin se on muutettuna 19.4.1985 tehdyllä komission päätöksellä N:o 1018/85/EHTY (EYVL L 110, s. 5; jäljempänä toinen terästukisäännöstö).

5 — Yhteisön säännöistä valtion tuesta terästeollisuudelle 27 päivänä marraskuuta 1985 tehty komission päätös N:o 3484/85/EHTY (EYVL L 340, s. 1; jäljempänä kolmas terästukisäännöstö).

säännöstö, joka oli voimassa 1.1.1989 ja 31.12.1991 [6] välisenä aikana, viides terästeollisuuden tukea koskeva yhteisön säännöstö, joka oli voimassa 1.1.1992 ja 31.12.1996 [7] välisenä aikana ja lopuksi kuudes terästeollisuuden tukea koskeva yhteisön säännöstö, joka on ollut voimassa 1.1.1997 [8] lähtien.

8. Terästukisäännöstöissä säädetään teräsalalla myönnettäviä tukia koskevasta erityisestä hyväksymismenettelystä. Sen mukaan jäsenvaltioiden on ilmoitettava tuet komissiolle tiettyyn ajankohtaan mennessä. Komissio päättää hyväksymisestä annettuaan asianosaisille mahdollisuuden esittää huomautuksensa. [9] Toisesta terästukisäännöstöstä lähtien säännöstöihin on sisältynyt säännös, jonka mukaan hyväksytyt tuet saa maksaa ainoastaan kyseisessä tapauksessa sovellettavan terästukisäännöstön voimassaoloaikana (toisen terästukisäännöstön 2 artiklan 1 kohdan viimeinen luetelmakohta).

9. Poikkeukset terästukisäännöstöistä muotoiltiin ajan myötä yhä suppeammiksi. Ensimmäisen ja toisen terästukisäännöstön perusteella hyväksyntä voitiin antaa vielä laajalti yleisille investointituille ja tietyin rajoituksin myös toimintatuille, jos ne myönnettiin rakennemuutossuunnitelman yhteydessä. Kolmannen ja neljännen terästukisäännöstön perusteella voitiin sitä vastoin hyväksyä enää vain tutkimus- ja kehitystuki, ympäristönsuojelutuki ja sulkemistuki. Muita yleisissä säännöksissä tarkoitettuja alueellisia investointitukia voitiin hyväksyä vain rajoitetuin edellytyksin (kolmannen terästukisäännöstön 5 artikla ja neljännen terästukisäännöstön 5 artikla). Viidennen terästukisäännöstön 5 artiklan nojalla alueelliset investointituet ovat sallittuja lopulta ainoastaan Kreikassa, Portugalissa ja entisen Saksan demokraattisen tasavallan alueella.

III Tosiseikat ja riidanalainen päätös

A *Tosiseikat*

10. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut kanteen perustana olevista tosiseikoista tuomiossaan seuraavaa:

"8. Komissio ilmoitti 5.7.1982 päivätyllä kirjeellään Italian hallitukselle, että se oli päättänyt hyväksyä alueellista tukea koskevan järjestelmän, josta oli säädetty teollisuudelle maksettavasta taloudellisesta tuesta 8.9.1981 annetussa Bolzanon autonomisen provinssin laissa nro 25/81 (jäljempänä alueellinen laki nro 25/81). Komissio korosti tässä kirjeessään, että se aikoi myös

6 — Yhteisön säännöistä valtion tuesta terästeollisuudelle 1 päivänä helmikuuta 1989 tehty komission päätös N:o 322/89/EHTY (EYVL L 38, s. 8; jäljempänä neljäs terästukisäännöstö).

7 — Yhteisön säännöistä valtion tuesta terästeollisuudelle 27 päivänä marraskuuta 1991 tehty komission päätös N:o 3855/91/EHTY (EYVL L 362, s. 57; jäljempänä viides terästukisäännöstö).

8 — Yhteisön säännöistä valtion tuesta terästeollisuudelle 18 päivänä joulukuuta 1996 tehty komission päätös N:o 2496/96/EHTY (EYVL L 338, s. 42; jäljempänä kuudes terästukisäännöstö).

9 — Ks. esim. kolmannen terästukisäännöstön 6 artikla ja viidennen terästukisäännöstön 6 artikla.

ottaa kantaa teollisuuspolitiikan yhteensovittamisesta, alan uudelleenjärjestelystä ja tuotantosuunnan muuttamisesta sekä alan kehittämisestä 12.8.1977 annetun kansallisen lain nro 675 alakohtaiseen soveltamiseen (1/a) (jäljempänä laki nro 675) ja että se varasi itselleen tämän johdosta oikeuden täsmentää ne edellytykset, joiden täyttyessä tätä järjestelmää sovelletaan Bolzanon provinssiin sen päätöksen mukaisesti, jonka komissio tekee kansallisella tasolla. Komissio täsmensi lisäksi, että Bolzanon viranomaisten oli noudatettava terästeollisuuden tukea koskevia periaatteita ja yhteisön säännöstöjä kokonaisuudessaan.

9. Bolzanon provinssin Bolzanon terästeollisuudelle myöntämistä tuista 25 päivänä heinäkuuta 1990 tehdyn komission päätöksen 91/176/EHTY (EYVL 1991, L 86, s. 28) [10] 1 artiklassa määrätään seuraavaa: 'Bolzanon provinssin (Italia) Acciaierie di Bolzanolle vuoden 1987 joulukuussa 8.9.1981 annetun lain nro 25 perusteella myöntämää (6 miljardin Italian liiran, ITL) lainaa koskeva korkotuki on lainvastainen valtiontuki, koska se on toteutettu ilman komission ennakolta antamaa lupaa, ja se on lisäksi päätöksessä N:o 3484/85/EHTY (kolmas terästukisäännöstö) tarkoitetulla tavalla soveltumaton yhteismarkkinoille.' Komissio ei kuitenkaan tässä päätöksessään vaatinut jo maksettujen summien palauttamista, vaan se ainoastaan velvoitti Bolzanon provinssin viranomaiset lopettamaan lainan riidanalaisten lyhennysten tukemisen siihen asti kunnes se oli maksettu kokonaisuudessaan.

10. Tämän päätöksen perusteluiden II kohdan toisessa alakohdassa komissio huomauttaa, että se oli 25.5.1983 toisen terästukisäännöstön perusteella hyväksynyt Italian tietyille yksityissektorin yrityksille myönnetyt, rakennemuutokseen liittyvät tuet, joiden kokonaismäärä oli 40 miljardia Italian liiraa (ITL), johon kuului Bolzanon terästeollisuudelle lain nro 675/977 perusteella maksettava kahden miljardin ITL:n summa. Erityisesti lankavalssaamotuotteiden laadun parantamiseen oli tässä yhteydessä muun muassa varattu kuuden miljardin ITL:n korkotuettu laina. Komissio korostaa päätöksen II kohdan kolmannessa alakohdassa kuitenkin, että Italian hallitus on ilmoittanut sille, että johtuen Italian hallinnollisesta rakenteesta, jonka mukaan Trenton ja Bolzanon provinsseilla on laaja autonomia, kansallista lakia nro 675/77 ei sovellettu näihin alueisiin, ja että Bolzanon provinssissa sovellettiin alueellista lakia 25/81. Tämä vuoksi tuen tosiasiallinen myöntäminen oli viivästynyt. Komissio totesi tämän vuoksi päätöksen III kohdan toisessa alakohdassa, että tuki oli lainvastainen, koska myönnettyä tukea ei ollut maksettu toisen säännöstön 2 artiklan 1 kohdan vii-

10 — Jäljempänä päätös 91/176/EHTY.

meisessä luetelmakohdassa säädetyssä määräajassa, eli viimeistään 31.12.1985, ja koska siitä ei ollut ilmoitettu uudelleen eikä komissio ollut hyväksynyt sitä kolmannen säännöstön mukaisesti.

11. Sen jälkeen kun komissiolle oli tehty virallinen kantelu, komissio pyysi Italian viranomaisilta 21.12.1994 tietoja kantajan hyväksi toteutetuista valtion toimenpiteistä. Italian hallitus vastasi pyyntöön 6.4. ja 2.5.1995 päivätyillä kirjeillä.

12. Komissio ilmoitti 1.8.1995 päivätyllä kirjeellään Italian hallitukselle päätöksestään aloittaa viidennen terästukisäännöstön 6 artiklan 4 kohdassa tarkoitettu menettely, ja se kehotti Italian hallitusta esittämään huomautuksensa asiassa. Päätös menettelyn aloittamisesta julkaistiin 22.12.1995 Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä (EYVL C 344, s. 8; jäljempänä aloittamispäätös) ja muita jäsenvaltioita sekä muita sellaisia, joita asia koskee, kehotettiin esittämään huomautuksensa.

13. Kantaja [ACB] vaati komissiolta 18.1.1996 päivätyssä kirjeessään, että kantajaa on yrityksenä, jota asia koskee, kuultava aloitetussa menettelyssä. Koska tähän kirjeeseen ei vastattu, kantaja lähetti komissiolle toisen kirjeen, joka oli päivätty 28.3.1996 ja jossa kantaja pyysi komissiota ilmoittamaan menettelyn silloisesta vaiheesta ja erityisesti siitä, katsoiko komissio kantajan kuulemisen tai tietojen pyytämisen siltä tarpeelliseksi.

14. Saksan terästuottajien järjestö Wirtschaftsvereinigung Stahl esitti 19.1.1996 päivätyssä kirjeessä ja Ison-Britannian terästuottajien järjestö The British Steel Producers' Association 22.1.1996 päivätyssä kirjeessä komissiolle huomautuksensa. Komissio lähetti nämä kirjeet Italian viranomaisille 20.2.1996 päivätyssä kirjeessä.

15. Italian viranomaiset esittivät 27.3.1996 päivätyllä kirjeellään huomautuksensa komissiolle."

B *Riidanalainen päätös*

11. Komissio teki 17.7.1996 viidennen terästukisäännöstön nojalla riidanalaisen päätöksen.

12. Päätöksen 1 artiklassa komissio toteaa, että tuki, jota on myönnetty provinssin antaman lain nro 25/81 nojalla, on laitonta, koska siitä ei ole ilmoitettu ennen sen

myöntämistä. Tällainen tuki on EHTY:n perustamissopimuksen 4 artiklan c alakohdan mukaan yhteismarkkinoille soveltumatonta.

13. Päätöksen 2 artiklassa Italia velvoitetaan perimään korkoineen takaisin tuet, jotka on myönnetty 1.1.1986 alkaen provinssin antaman lain nro 25/81 nojalla 14.12.1987 tehdyssä päätöksessä nro 7673, 2.5.1988 tehdyssä päätöksessä nro 2429 ja 4.7.1988 tehdyssä päätöksessä nro 4158. Korkean korkoprosentin osalta viitataan ilmaisuun korkoprosentti, "jota komissio on käyttänyt alueellisten tukien nettoavustusekvivalentin laskemisessa vastaavana ajankohtana".

14. Päätöksen perusteluissa komissio on todennut seuraavaa.

15. Vuosien 1982—1990 aikana ACB:lle on myönnetty provinssin lain nro 25/81 perusteella seuraavat tuet:

— 14.2.1983 tehty päätös nro 784:

5 600 miljoonan ITL:n laina ja 8 000 miljoonan ITL:n avustus, jota ei tarvitse maksaa takaisin

— 1.7.1985 tehty päätös nro 3082:

12 941 miljoonan ITL:n laina

— 3.12.1985 tehty päätös nro 6346:

10 234 miljoonan ITL:n avustus, jota ei tarvitse maksaa takaisin

— 14.12.1987 tehty päätös nro 7673:

6 321 miljoonan ITL:n laina

— 2.5.1988 tehty päätös nro 2429:

3 750 miljoonan ITL:n avustus, jota ei tarvitse maksaa takaisin

— 4.7.1988 tehty päätös nro 4158:

987 miljoonan ITL:n laina ja 650 miljoonan ITL:n avustus, jota ei tarvitse maksaa takaisin.

16. Yritykselle on komission mukaan myönnetty tukea kymmenen vuoden lainoina 3 prosentin korolla, joka on noin 9 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin keskimääräinen 12 prosentin korkotaso kyseisenä ajankohtana Italiassa, sekä muina avustuksina, joita ei tarvitse maksaa takaisin.

17. Lukuun ottamatta 5 600 miljoonan ITL:n lainaa, yhtäkään tukea ei ole ilmoitettu eikä hyväksytty. [11] Kyseiset tuet olisivat kuitenkin olleet päätöksen 91/176/EHTY nojalla yhteismarkkinoille soveltumattomia, koska ne maksettiin liian myöhään. Komissio ei ole kuitenkaan vaatinut tukien palauttamista.

18. Komissio katsoi, ettei toista terästukisäännöstöä voida soveltaa ennen 31.12.1985 myönnettyihin tukiin, mutta korosti samalla, ettei toimenpiteitä olisi kuitenkaan voitu hyväksyä myöskään näiden säännösten perusteella.

19. Komissio ei ole vaatinut ennen 1.1.1986 myönnettyjen tukien palauttamista. Komission mukaan Italian viranomaiset olivat tuolloin voineet erityisten seikkojen perusteella erehtyä ilmoitusvelvollisuudesta.

IV Asian käsittely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa

20. ACB nosti kanteen 12.10.1996.

21. Falck ja Italian tasavalta pyysivät saada osallistua väliintulijoina oikeudenkäyntiin tukeakseen kantajan vaatimuksia. Väliintulointressistään Falck totesi, ettei se tosiasiallisesti ollut enää osallisena ACB:ssä myytyään osuutensa yrityksestä Valbruna Srl:lle. Siinä tapauksessa, että tuet peritään takaisin, Falckilla on kuitenkin sopimukseen perustuva velvoite maksaa ACB:n ostajalle takaisin vastaava osuus kauppahinnasta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin piti tätä seikkaa riittävänä

11 — Ensimmäisessä oikeusasteessa esittämissään väliintulokirjelmiä koskevissa huomautuksissa (alaviite 2) komissio on myöntänyt, että päätöksessä on mainittu virheellisesti 5 600 miljoonan ITL:n summa, kun oikea summa on 6 500 miljoonaa ITL:aa.

perusteluna väliintulointressille, joka väliintulijan on osoitettava, ja hyväksyi Falckin hakemuksen 11.7.1997 annetulla määräyksellä. Samalla määräyksellä väliintulijaksi hyväksyttiin myös Italia.

22. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin pyysi asianosaisia vastaamaan kirjallisesti tiettyihin kysymyksiin ennen suullista käsittelyä. Se pyysi erityisesti komissiota esittämään Italian viranomaisten 27.3.1996 päivätyn kirjeen, jossa nämä olivat esittäneet huomautuksensa kuulemisen tuloksesta. Komissio kieltäytyi esittämästä kirjettä, koska se sisälsi tuensaajaa koskevia luottamuksellisia tietoja. Sen esittämiselle tarvittiin siksi Italian viranomaisten suostumus. Komission mukaan yksi kirjeen liitteistä oli lisäksi komission oikeudellisen yksikön sisäinen muistio. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vaati komissiota esittämään kirjeen suullisessa käsittelyssä — mahdollisesti myös osittain peitetyssä muodossa — sisäistä muistiota lukuun ottamatta.

23. Komissio esitti kirjeen suullisen käsittelyn alussa ilman oikeudellisen yksikön muistiota. Asianosaisille jaettiin kuitenkin aluksi vain itse kirje ja sen liite 1. Muut liitteet asetettiin niiden laajuuden vuoksi tutustuttaviksi kirjaamoon. Suullisen käsittelyn kuluessa asianosaisille annettiin kuitenkin liitteen 5 taulukko A (luettelo ACB:lle myönnetyistä tuista), ja käsittely keskeytettiin 20 minuutiksi. Myöhemmin jaettiin myös liitteen 5 taulukot B, C ja D (yhteenvedot ACB:n investoinneista), liite 6 (yhteenvedot ACB:n viennistä Saksaan ja Isoon-Britanniaan) sekä liite 7 (Bolzanon autonomisen provinssin 3.8.1995 päivätty kirje Italian viranomaisille), ja käsittely keskeytettiin uudelleen tunniksi.

V Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esitetyt kanneperusteet ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio

24. ACB esitti kanteensa tueksi pääasiallisesti seuraavat kanneperusteet:

Ensimmäinen kanneperuste: Komissio on loukannut ACB:n puolustautumisoikeuksia hallinnollisessa menettelyssä. Viidennen terästukisäännöstön 6 artiklan mukaisen menettelyn aloittamista koskevan tiedonannon jälkeen ACB kääntyi 18.1. ja 28.3.1996 päivätyillä kirjeillään komission puoleen ja pyysi tilaisuutta esittää huomautuksensa ja erityisesti tiedusteli, missä vaiheessa menettely on. Komissio teki sen jälkeen päätöksen vastaamatta näihin kirjeisiin.

Toinen kanneperuste: Komissio on soveltanut virheellisesti taannehtivasti viidettä terästukisäännöstöä tukien myöntämis-

ajankohtana voimassa olleen säännöstön sijasta, eikä se ole ottanut huomioon vanhentumisaikoja. Tämä loukkaa luottamuksensuojan ja oikeusvarmuuden periaatteita.

Kolmas kanneperuste: Komissio on rikkonut lojaalia yhteistyötä ja luottamuksensuojaa koskevaa periaatetta, koska se on vaatinut tukien palauttamista vasta useita vuosia niiden myöntämisen jälkeen, vaikka ACB on voinut lukuisten seikkojen perusteella luottaa siihen, että komissio on hyväksynyt tuet. Tukien myöhäisen takaisinperimisen myötä päätöksestä tulee luonteeltaan seuraamus, ja se on ristiriidassa suhteellisuusperiaatteen kanssa.

Neljäs kanneperuste: Komissio ei ole tutkinut, missä määrin tuet vaikuttavat jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ACB:n pienestä tuotantokapasiteetista huolimatta. Se on arvioinut tosiseikkoja virheellisesti, kun se ei ole luokitellut toimia terästukisäännöstössä tarkoitetuiksi hyväksyttäviksi tuiksi.

Viides kanneperuste: Komission vahvistamaa korkoa ei voida määrittää, eikä sillä ole oikeudellista perustaa. Komission ei olisi lisäksi pitänyt käyttää sovellettavan koron viitemarkkinoina Italiaa vaan Saksaa, missä ACB on pääasiallisesti harjoittanut toimintaansa.

Kuudes kanneperuste: Päätöksessä ei ole perusteltu sitä, miksi komissio on hyväksynyt tukien palauttamisen kannalta ratkaisevaksi ajankohdaksi 1.12.1985. Myöskään koron vahvistamista ei ole perusteltu asianmukaisesti.

25. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi komission jälkikäteen esittämät väitteet, joissa se vastusti Falckin hyväksymistä väliintulijaksi, ja vahvisti jo 11.7.1997 annetussa määräyksessä mainitut perustelut Falckin intressille osallistua asian käsittelyyn ACB:n vaatimuksen tukemiseksi. [12] Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi kuitenkin kanteen.

26. *Ensimmäisen kanneperusteen* osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että ACB:llä on menettelyssä ainoastaan sellaisen kolmannen osapuolen asema, jota asia koskee, eikä se voi näin ollen vedota puolustautumisoikeuksiin, jotka kuuluvat niille, joita vastaan menettely on aloitettu. ACB:llä on ollut tilaisuus esittää huomautuksensa tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista, jotka komissio on esittänyt menettelyn aloittamista koskevassa tiedonannossa. [13]

27. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi *toisen kanneperusteen* sillä perusteella, että komissiolle annetaan

12 — Valituksenalaisen tuomion 32—35 kohta.
13 — Valituksenalaisen tuomion 42—47 kohta.

terästukisäännöstöissä toimivalta todeta tuet yhteismarkkinoille soveltuviksi ainoastaan säännöstöjen voimassaoloaikana. Komissio ei voi siksi hyväksyä ilmoittamatta jätettyjä tukia enää sellaisen terästukisäännöstön perusteella, jonka voimassaoloaika on päättynyt. Vastaavien säännösten puuttuessa ilmoittamatta jätettyjen tukien takaisinperimisessä ei ole noudatettava vanhentumisaikaa. [14]

28. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi *kolmatta kanneperustetta* ennen kaikkea luottamuksensuojan näkökulmasta. Tuensaaja ei voi lähtökohtaisesti vedota luottamuksensuojaan, jos tukea ei ole ilmoitettu. ACB:lle ei ole voinut syntyä perusteltua luottamusta tukien lainmukaisuuteen provinssin laissa nro 25/81 säädettyjen alueellisten tukisäännösten alkuperäisen hyväksynnän eikä päätöksen 91/176/EHTY perusteella. [15]

29. *Neljännen kanneperusteen* osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että toisin kuin EY:n perustamissopimuksen tukimääräyksissä, EHTY:n perustamissopimuksen 4 artiklan c kohdassa ei oteta huomioon vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Komissio on arvioinut tukia sen käytettävissä olevien tietojen perusteella oikein. Italian hallituksen ja ACB:n tehtävä on ollut esittää hallinnollisessa menettelyssä mahdollisesti tarvittavat tiedot, joilla osoitetaan viidennessä terästukisäännöstössä tarkoitettujen poikkeusten olemassaolo valtiontukia koskevaan kieltoon. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi Falckin täydentävän väitteen, jonka mukaan riidanalainen päätös koskee myös tukia, joita käsiteltiin jo päätöksessä 91/176/EHTY, sillä perusteella, että Falck ja Italian hallitus eivät olleet esittäneet tätä väitettä hallinnollisessa menettelyssä. [16]

30. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi myös *viidennen kanneperusteen*. Komissiolla oli oikeus vahvistaa korkoprosentti valitulla tavalla poistaakseen tukien vaikutukset. Hallinnollisessa menettelyssä ei ollut esitetty tosiseikkoja, jotka olisivat puoltaneet sitä, että asiassa olisi pitänyt soveltaa Saksan markkinoiden keskimääräistä korkokantaa. [17]

31. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei pitänyt perusteltuna myöskään *kuudetta kanneperustetta*, joka koski perustelujen puutteellisuutta. [18]

VI Muutoksenhaku yhteisöjen tuomioistuimessa

32. Falck (asia C-74/00 P) ja ACB (asia C-75/00 P) ovat hakeneet muutosta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioon yhteisöjen tuomioistuimeen 2.3.2000 toimittamillaan valituksilla. Ne

14 — Valituksenalaisen tuomion 59—69 kohta.
15 — Valituksenalaisen tuomion 83—99 kohta.
16 — Valituksenalaisen tuomion 111—142 kohta.
17 — Valituksenalaisen tuomion 148—161 kohta.
18 — Valituksenalaisen tuomion 160—176 kohta.

moittivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ensinnäkin menettelyvirheestä, koska se ei ole antanut niille riittävästi aikaa tutkia suullisessa käsittelyssä esitettyjä asiakirjoja. Falck ja ACB esittävät lisäksi muita valitusperusteita, jotka koskevat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksen oikeudellisessa arvioinnissa tekemiä virheitä. Valitusperusteita käsitellään yksityiskohtaisesti niiden oikeudellisen arvioinnin yhteydessä.

33. Falck vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

1. kumoaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 16.12.1999 antaman tuomion asiassa T-158/96, Acciaieria di Bolzano SpA vastaan Euroopan yhteisöjen komissio, väliintulijoina Italian tasavalta ja Falck SpA

2. kumoaa tästä syystä 17.7.1996 tehdyn komission päätöksen 96/617/EHTY

toissijaisesti

3. jos se katsoo, ettei asiaa voida esitettyjen asiakirjojen nojalla ratkaista, palauttaa asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen jonkin toisen jaoston käsiteltäväksi tarkentaen valitusperusteiden mukaisesti määritetyt oikeuskysymykset;

ja joka tapauksessa

4. tekee kaikki muut tähän perustuvat päätökset tai päätökset, joita se pitää sopivina tai kohtuullisina ja

5. velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

34. ACB esittää samat vaatimukset kuin Falck ensimmäisen, toisen ja kolmannen kohdan osalta ja vaatii lisäksi, että yhteisöjen tuomioistuin

4. tekee kaikki muut tähän perustuvat päätökset tai päätökset, joita se pitää sopivina ja kohtuullisina, myös asian tutkinnan osalta;

5. velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut ensimmäisessä oikeusasteessa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut mukaan lukien.

35. Italian tasavalta tukee vastineessaan valittajia. Se vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

1. hyväksyy ACB:n ja Falckin valitukset ja joka tapauksessa kumoaa valituksenalaisen tuomion kokonaisuudessaan hyväksyen Italian hallituksen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esittämät vaatimukset;

2. toissijaisesti hyväksyy ACB:n ja Falckin toissijaiset vaatimukset:

3. velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

36. Komissio ei hyväksy asiassa tehtyjä valituksia. Se esittää lisäksi epäilyjä Falckin tekemän valituksen tutkittavaksi ottamisen edellytyksistä. Se pyytää yhteisöjen tuomioistuinta lisäksi poistamaan oikeudenkäyntiasiakirjoista kaksi sen yksiköiden mahdollisesti laatimaa sisäistä asiakirjaa sekä komission oikeudellisen yksikön sisäisen muistion. Komissio vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

1. hylkää Falckin ja ACB:n valitukset ja velvoittaa ne korvaamaan oikeudenkäyntikulut;

2. velvoittaa valittajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

VII Asian arviointi

A *Falckin valituksen tutkittavaksi ottaminen (asia C-74/00 P)*

37. Komissio epäilee kahdesta syystä Falckin valituksen tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä. Ensinnäkin on kyseenalaista, koskeeko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalainen päätös Falckia välittömästi EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan 2 kohdan toisessa virkkeessä tarkoitetulla tavalla. Toiseksi Falckin oikeus hakea muutosta on kyseenalainen, koska se ei ole EHTY:n perustamissopimuksen 80 artiklassa tarkoitettu yritys.

1) Falck asianosaisena, jota päätös koskee välittömästi

38. EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan 2 kohdan toisen virkkeen nojalla ensimmäisessä oikeusasteessa väliintulijana olleet asianosaiset voivat hakea muutosta ainoastaan silloin, kun tuomioistuimen päätös koskee heitä välittömästi.

39. Komission mukaan ilmaisu "koskee — — välittömästi" on ymmärrettävä

samalla tavalla kuin EY 230 artiklan ilmaisu. Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen päätöksen on koskettava valittajaa samalla tavalla kuin sellaista osapuolta, joka voi nostaa kanteen kolmannelle osoitetusta päätöksestä. Tyypillisesti käy niin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumoaa asianomaista koskevan myönteisen päätöksen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kumoamistuomio koskee välittömästi asianomaista, jota myönteinen päätös koski ja joka väliintulijana tuki ensimmäisessä oikeusasteessa vastaajana ollutta toimielintä, ja tämä asianomainen voi valittaa tuomiosta. Tässä tapauksessa tuomio vaikuttaa komission mukaan välittömästi valittajan oikeusasemaan.

40. Komissio väittää, että tuomio koskee Falckia kuitenkin vain välillisesti. Väitetty vastuu ACB:n ostanutta yhtiötä kohtaan ei nimittäin perustu suoraan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioon, vaan yritysten välisiin yksityisoikeudellisiin asiakirjoihin.

41. Falck vastaa tähän väitteeseen toteamalla, että koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on hyväksynyt sen väliintulijaksi ja näin ollen tunnustanut sen väliintulointressin, tuomio koskee myös sitä välittömästi ja se voi valittaa tuomiosta.

42. Perussäännön sanamuodosta ei ole täysin mahdollista päätellä, milloin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätös koskee väliintulijaa välittömästi EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan 2 kohdan toisessa virkkeessä tarkoitetulla tavalla. Yhteisöjen tuomioistuin ei ole myöskään vielä tiettävästi käsitellyt tätä kysymystä. Komission mainitsemassa asiassa C-265/97 P annetussa tuomiossa [19] yhteisöjen tuomioistuin antoi ratkaisun väliintulijan valituksesta tutkimatta tarkemmin edellytyksiä valituksen tutkittavaksi ottamiselle.

43. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätös ei koske välittömästi kaikkia sellaisia luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä, joilla on väliintulointressi, jota väliintulijaksi hyväksyminen edellyttää. Muutoin muiden kuin etuoikeutettujen väliintulijoiden valitusoikeuden lisärajoittaminen olisi tarpeetonta. [20]

44. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 115 ja 116 artiklasta ilmenee, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa väliintulijana esiintynyt on automaattisesti asianosainen Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa käytävässä valitusmenettelyssä ja voi esittää vastineessa omia vaatimuksia. [21] Väliintulija voi erityisesti, samoin kuin omassa valituksessaan, vaatia ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksen kumoamista ilman velvollisuutta todistaa, että tämä päätös koskee häntä välittömästi. Tämä

19 — VBA v. Florimex ym., tuomio 30.3.2000 (Kok. 2000, s. I-2061).

20 — Ks. Dauses, M. A. ja Henkel, B., "Streithilfe durch natürliche oder juristische Personen in Verfahren vor dem EuGH und EuG", *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 2000, s. 581 ja 585.

21 — Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa väliintulijana esiintyneen asemaa valitusmenettelyssä on käsitelty perusteellisesti asiassa C-390/95 P, Antillean Rice Mills NV ym. v. komissio, tuomio 11.2.1999 (Kok. 1999, s. I-769, 20 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

osoittaa toisaalta, että aiemmin väliintulijana esiintyneellä, joka ei ole itse valittanut päätöksestä, on laajoja oikeuksia valitusmenettelyssä. Toisaalta hän voi käyttää näitä oikeuksia vain, jos kolmas osapuoli on tehnyt aloitteen ja valittanut päätöksestä.

45. Edellytyksellä, jonka mukaan päätöksen on koskettava asianosaista välittömästi, pyritään siis rajoittamaan aloiteoikeutta, ja sillä on näin ollen samantapainen tehtävä kuin EY 230 artiklan 4 kohdassa määrätyillä edellytyksillä, jotka koskevat yksityishenkilöiden oikeutta nostaa kanne. Sillä rajataan kanteen nostamiseen oikeutetut niihin henkilöihin, joilla on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätökseen tietty läheinen yhteys, mikä ylittää väliintulijaksi hyväksymiseen riittävän väliintulointressin.

46. EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan 2 kohdassa käytetään kuitenkin toisenlaista terminologiaa kuin EY 230 artiklan 4 kohdassa. Siitä puuttuu ensinnäkin edellytys, jonka mukaan päätöksen on koskettava kyseistä henkilöä erikseen. Aiemmin väliintulijana esiintynyt on nimittäin yksilöity riittävästi jo sitä kautta, että hän on osallistunut oikeudenkäyntiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. Toiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksen on "koskettava" ei-etuoikeutettua väliintulijaa "välittömästi" eikä "suoraan". Tästä on pääteltävä, että perussäännön laatijat eivät ole halunneet antaa edellytyksille kaikissa tapauksissa identtistä merkitystä.[22] Tässä yhteydessä on myös otettava huomioon, että luonnollisen henkilön kumoamiskanteen tutkittavaksi ottaminen ei edellytä EHTY:n perustamissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan, joka olisi tässä yhteydessä oikea vertailukohta, mukaan lainkaan sitä, että päätös koskee kantajaa välittömästi.[23] Erilaiset käsitteet havainnollistavat viime kädessä sitä, että valituksen tutkittavaksi ottaminen riippuu valituksenalaisen tuomion vaikutuksesta eikä ensisijaisesti siitä, koskeeko toimielimen valituksenalainen toimenpide valittajaa.

47. Komission esittämässä esimerkissä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätös koskee varmasti välittömästi aiemmin väliintulijana esiintynyttä.[24] Jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumoaa asianosaiselle myönteisen päätöksen, päätöksestä hyötynyt ja vastaajana ollutta toimielintä väliintulijana tukenut asianomainen voi valittaa tuomiosta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kumoamistuomiosta seuraa nimittäin välittömästi myönteisen vaikutuksen poistuminen.

48. Kyseenalaista on, voiko tuomiosta, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nyt esillä olevan asian tapaan hylkää asianomaiselle vastaista päätöstä koskevan kanteen, seurata vastaavia suoria oikeudellisia seurauksia kantajaa tukeneelle väliintulijalle. Voitaisiin väittää, että tässä

22 — Ks. edellä alaviitteessä 20 mainittu asia Dauses ja Henkel.

23 — Ks. asia 30/59, Gezamenlijke Steenkolenmijnen v. korkea viranomainen, tuomio 23.2.1961 (Kok. 1961, s. 1, ja erityisesti s. 39; Kok. Ep. I, s. 69).

24 — Ks. myös Friden, G., "Quelques réflexions sur la recevabilité d'un pourvoi contre un arrêt du Tribunal de première instance", *Revue des Affaires Européennes*, 2000, s. 231 ja erityisesti s. 233.

tapauksessa väliintulijaa ei koske tuomio, vaan edelleen voimassa oleva päätös, jota vastaan väliintulijan olisi pitänyt nostaa oma kumoamiskanne. [25]

49. Toimielimen päätös ei ole kuitenkaan lopullinen ennen oikeudenkäynnin päättymistä. Vaikka on oletettava, että lainsäädäntötoimi on pätevä, kaikki päätöksen oikeudelliset seuraukset ovat kuitenkin oikeudenkäynnin päättymiseen saakka luonteeltaan vain väliaikaisia. Tuomio vaikuttaa tässä tapauksessa ensinnäkin siten, että se vahvistaa riidanalaisella päätöksellä luotua oikeustilaa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin esittää lisäksi sellaisia tosiseikkoja koskevia toteamuksia ja oikeudellisia toteamuksia, jotka voivat itsenäisesti loukata aiemmin väliintulijana esiintyneen oikeuksia. Tämä koskee erityisesti väliintulijan menettelyllisiä oikeuksia ensimmäisessä oikeusasteessa.

50. Jos väliintulijalta evättäisiin lähtökohtaisesti oikeus valittaa tuomiosta, jolla kanne on hylätty, siitä syystä, että hän olisi voinut poistaa päätöksen vaikutukset nostamalla oman kumoamiskanteen, häneltä evättäisiin mahdollisuus esittää itsenäisesti kyseisten oikeuksien loukkauksia koskevia väitteitä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen vahvistama päätös olisi tällöin lopullinen, eikä mahdollisilla väliintulijalle vahingollisilla menettelyvirheillä olisi seurauksia.

25 — Ks. edellä alaviitteessä 24 mainittu Fridenin artikkeli.

51. Kun tutkitaan edellytyksiä valituksen tutkittavaksi ottamiselle, on näin ollen otettava huomioon vaikutukset, jotka seurasivat jo riidanalaisesta päätöksestä ja jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vahvisti tuomiossaan, sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen antamasta tuomiosta sinällään mahdollisesti seuraavat itsenäiset oikeuksien loukkaukset. Vaikutusten on pitänyt kohdistua suoraan Falckin oikeusasemaan eli ilman, että tarvittiin muita kolmansien osapuolten välitoimia tai toimenpiteitä.

52. Valituksenalainen päätös on osoitettu Italian tasavallalle. Se velvoittaa Italian perimään harkintavaltaa käyttämättä takaisin ACB:lle myönnetyt tuet valtion saatavien takaisinperimistä koskevan Italian lainsäädännön mukaisesti. Päätös koskee siten ensinnäkin ACB:tä palautettavien tukien saajana, minkä vuoksi se saattoi nostaa lain nojalla kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa komission päätöstä vastaan. [26]

53. Falckin ja Valbruna Srl -yhtiön välisen sopimuksen 8.01 artiklan i kohdasta seu-

26 — Päätöksessä ei kuitenkaan todeta, keneltä Italian on perittävä tuki takaisin. Mahdollista olisi myös — kansallisen lainsäädännön asettamista rajoista riippuen — vaatia tukien palauttamista Falckilta. Tuet olisivat nimittäin voineet nostaa ACB:n arvoa ja siten kasvattaa myös voittoa, jonka Falck sai myydessään osuutensa yhtiöstä. Tuet olisivat siten viime kädessä vaurastuttaneet Falckia. Lisäksi Falck on ottanut vastuun velan muutoksista ostajaa kohtaan. Ks. vastaava asia C-305/89, Italia v. komissio, tuomio 21.3.1991 (Kok. 1991, s. I-1603, tuomion 38 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Asiakirjoista ei löydy kuitenkaan viitteitä siitä, että Italian viranomaisten tarkoituksena on vaatia tukien palauttamista suoraan Falckilta.

raa, että Falck on myyjänä vastuussa velan muutoksista lopputaseeseen nähden. Falck on siten sitoutunut ennen valituksenalaisen päätöksen tekemistä korvaamaan osan kauppahinnasta, jos tuet on maksettava takaisin. Yksityisoikeudellinen vaade Falckia kohtaan syntyy automaattisesti kyseisen ehdon toteutuessa. Koska riidanalainen päätös velvoittaa Italian perimään tuet takaisin, ehdon toteutumista voidaan pitää varmana. Havaittavissa ei ole myöskään mitään sellaisia seikkoja — esimerkiksi vanhentuminen — jotka mitätöisivät Valbruna Srl -yhtiön vaateen. Maksuvelvoitteen syntyminen ei riipu viime kädessä kolmansien osapuolten muista toimista tai erityisesti siitä, esittääkö Valbruna Srl vaateen oikeudenkäynnissä tai muutoin, vaan velvoite seuraa suoraan jo sopimuksesta. Tuomio, jolla päätöksen vaikutus on vahvistettu, koskee näin ollen Falckia välittömästi.

54. Falck väittää lisäksi muun muassa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on loukannut kontradiktorista periaatetta, kun se ei ole antanut Falckille riittävää tilaisuutta esittää huomautuksensa asiakirjoista, jotka komissio esitti suullisessa käsittelyssä. Jos oletetaan, että väitetty menettelyllisten oikeuksien loukkaus pitää paikkansa ja että se on vaikuttanut tuomioon, pelkästään se merkitsisi jo suoraa puuttumista Falckin oikeudelliseen asemaan, mikä oikeuttaa valituksen tekemiseen.

2) EHTY:n perustamissopimuksessa tarkoitetun yrityksen aseman puuttuminen

55. Toiseksi komissio väittää, ettei Falckilla ole valitusoikeutta, koska Falck ei kuulu niihin taloudellisiin toimijoihin, joille EHTY:n perustamissopimuksessa annetaan oikeuksia. Erityisesti EHTY:n perustamissopimuksen 33 artiklan toisen kohdan mukainen oikeus nostaa kanne on ainoastaan EHTY:n perustamissopimuksen 80 ja 48 artiklassa tarkoitetuilla yrityksillä ja yritysten yhteenliittymillä.[27] Valitusoikeus ei voi ulottua laajemmalle.

56. Yhteisöjen tuomioistuin ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ovat todenneet komission mainitsemissa asioissa, että EHTY:n perustamissopimuksen 33 artiklassa luetellaan tyhjentävästi ne, joilla on oikeus nostaa kanne. EHTY:n perustamissopimuksessa tarkoitettuja yrityksiä ovat 80 artiklan nojalla ainoastaan sellaiset yritykset, jotka harjoittavat hiilen tai teräksen tuotantoa, sekä EHTY:n perustamissopimuksen 65 ja 66 artiklan yhteydessä myös näillä aloilla toimivat kaupalliset yhtiöt.

57. Kuten jo todettiin, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio voi sellaisenaan vaikuttaa väliintulijan oikeus-

27 — Komissio viittaa tältä osin asiaan 12/63, Schlieker v. korkea viranomainen, tuomio 4.7.1963 (Kok. 1963, s. 187); asiaan 222/83, Gemeinde Differdange v. komissio, tuomio 11.7.1984 (Kok. 1984, s. 2889, 8 ja 9 kohta) ja asiaan T-70/97, Région wallonne v. komissio, määräys 29.9.1997 (Kok. 1997, s. II-1513, 22 ja 23 kohta).

asemaan ja erityisesti hänen menettelyllisiin oikeuksiinsa. Valitusoikeus ei riipu näin ollen välttämättä siitä, että valittajalla on myös oikeus nostaa kanne EHTY:n perustamissopimuksen 33 artiklan toisen kohdan nojalla. EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan toisen kohdan toisessa virkkeessä sen sijaan esitetään tästä oma määritelmä.

58. Siltä osin kuin Falck vetoaa siihen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on loukannut kontradiktorista periaatetta, tuomio koskee Falckia siitä riippumatta, onko se EHTY:n perustamissopimuksessa tarkoitettu teräksen tuotantoa harjoittava yritys. Falck tuo kuitenkin esiin muutakin kuin tämän menettelyvirheen. Siksi on tutkittava, koskeeko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio Falckia myös siltä osin kuin siinä vahvistetaan komission päätöksen vaikutukset.

59. Tuomion olisi joka tapauksessa katsottava koskevan Falckia, jos Falck oli tosiseikkojen tapahtuma-aikaan EHTY:n perustamissopimuksessa tarkoitettu yritys ja päätös koski sitä tässä asemassa. Asiakirjoista ei tosin käy selvästi ilmi, harjoittaako tai onko Falck harjoittanut itse teräksen tuotantoa täyttäen siten EHTY:n perustamissopimuksen 80 artiklan edellytykset. Asianosaiset näyttävät olevan kuitenkin yksimielisiä siitä, että Falckia oli pidettävä terästeollisuusyrityksenä ACB:n myymiseen saakka.

60. Komission toteamusta siitä, että Falck menetti tämän aseman myytyään ACB:n 31.7.1995, ei ole kiistetty. Tämän vuoksi on selvitettävä, minä ajankohtana Falckin on pitänyt olla vielä terästeollisuusyritys voidakseen esittää valituksensa yhteydessä väitteitä siitä, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on arvioinut päätöstä.

61. Riidanalainen päätös koskee tukia, jotka maksettiin, kun Falck oli vielä määräävässä asemassa ACB:ssä ja sitä oli pidettävä kiistatta terästeollisuusyrityksenä. Falckin taloudellinen vastuu siinä tapauksessa, että tuet on maksettava takaisin, on seurausta sen silloisesta asemasta. Riidanalaisen päätöksen vaikutukset ja myös päätöksen vahvistavan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion vaikutukset edellyttävät näin ollen Falckin asemaa terästeollisuusyrityksenä. Täyden oikeussuojan periaate edellyttää, että Falck voi vastustaa jatkuvia vaikutuksia tekemällä valituksen, vaikka se olisi sittemmin menettänyt asemansa EHTY:n perustamissopimuksen 80 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä.[28]

B *Komission vaatimus poistaa sisäiset asiakirjat oikeudenkäyntiasiakirjoista*

62. Komissio vastustaa niiden kolmen asiakirjan esittämistä, joiden kopiot ACB

28 — Ks. asia C-480/99 P, Plant v. komissio, tuomio 10.1.2002, Kok. 2002, s. I-265, 44 kohta.

on liittänyt valituskirjelmäänsä liitteenä B ja Falck liitteenä B 4, 5 ja 6, ja vaatii niiden poistamista oikeudenkäyntiasiakirjoista.

63. ACB oli esittänyt samat asiakirjat jo ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin antamiensa kirjallisten vastausten liitteenä. Kyse on ensinnäkin oikeudellisen yksikön 18.7.1990 päivätystä sisäisestä muistiosta, joka oli liitetty myös Italian viranomaisten 27.3.1996 päivättyyn kirjeeseen komissiolle, ja toiseksi kahdesta teräsalalla myönnettyjä tukia koskevasta luettelosta, joiden tekijä ei käy ilmi itse asiakirjoista. Valittajat väittävät, että muistiinpanot ovat peräisin komission yksiköistä. Niiden mukaan asiakirjoista ilmenee erityisesti, että komissio on itse katsonut, että tukiin on sovellettava aina tukien myöntämisajankohtana voimassa olevaa terästukisäännöstöä.

64. Komissio ei voi vahvistaa jälkimmäisten "anonyymien" asiakirjojen merkitystä eikä alkuperää. Jos kyse on kuitenkin komission sisäisistä asiakirjoista, valittajat eivät ole esittäneet, samoin kuin oikeudellisen yksikön muistion tapauksessa, millä tavalla ne ovat saaneet asiakirjat haltuunsa. Kyseiset asiakirjat ja niihin tehdyt viittaukset valituksissa on tämän vuoksi poistettava oikeudenkäyntiasiakirjoista.[29] Komission mukaan se voi tältä osin vedota sisäisen päätöksentekonsa luottamuksellisuuteen.

65. Molempien "anonyymien" asiakirjojen osalta on todettava, ettei ole voitu todeta varmasti, ovatko ne ylipäätään komission yksiköiden laatimia. Asiakirjoista ei käy ilmi niiden tekijää eikä niiden luonnetta. Valittajat eivät ole myöskään esittäneet tarkkoja tietoja asiakirjojen alkuperän todistamiseksi. Asiakirjojen perusteella ei näin ollen voida myöskään tehdä johtopäätöksiä komission mahdollisista oikeudellisista käsityksistä.

66. Jos ei ole ylipäätään selvää, että kyse on komission sisäisistä asiakirjoista, komissio ei voi vedota niiden luottamuksellisuuteen eikä vaatia niiden poistamista oikeudenkäyntiasiakirjoista. Asiakirjoja ei ole tarpeen poistaa oikeudenkäyntiasiakirjoista myöskään siksi, etteivät ne ole todistusvoimaisia niiden epäselvän alkuperän vuoksi.

67. Nyt esillä olevan asian tosiseikat eroavat tosiseikoista, joita yhteisöjen tuomioistuin arvioi komission mainitsemassa asiassa Ludwigshafener Walzmühle. Kyseisessä asiassa oli kiistatonta, että komissio oli laatinut kyseessä olleen asiakirjan.

29 — Komissio viittaa tältä osin yhdistettyihin asioihin 197—200/80, 243/80, 245/80 ja 247/80, Ludwigshafener Walzmühle v. neuvosto ja komissio, tuomio 17.12.1981 (Kok. 1981, s. 3211, 16 kohta).

Epäselvää oli ainoastaan, oliko kyse komission neuvostolle osoittaman kertomuksen ehdotuksesta vai sen lopullisesta versiosta. Komissio saattoi siksi vedota kyseisessä asiassa menestyksellisesti yksiköidensä laatimien sisäisten asiakirjojen luottamuksellisuuteen ja sai ne poistetuksi oikeudenkäyntiasiakirjoista, koska kantajat eivät pystyneet osoittamaan, miten ne olivat saaneet asiakirjan haltuunsa.

68. Komission oikeudellisen yksikön muistion kohdalla tilanne on toinen kuin "anonyymien" asiakirjojen tapauksessa. Komissio voi periaatteessa vaatia muistion poistamista oikeudenkäyntiasiakirjoista, jos se ei ole velvollinen julkistamaan asiakirjaa eikä muistiota ole julkaistu komission itsensä toimesta tai sen luvalla.

69. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen presidentti on todennut asiassa Carlsen antamassaan välitoimia koskevassa määräyksessä [30] velvollisuudesta luovuttaa neuvoston oikeudellisen yksikön lausuntoja seuraavaa:

"Tästä seuraa, että kun kyseisten kahden asiakirjan erityisluonne otetaan huomioon, vaikuttaa ensi arviolta siltä, että vastaajana olevan toimielimen esittämiä syitä, 'joiden mukaan yleinen turvallisuus ja yhteisön oikeuden vakaus' sekä 'neuvoston oikeus hankkia riippumattomia oikeudellisia lausuntoja' on turvattava, on pidettävä perusteltuina."

70. Myös julkisasiamies Jacobs on katsonut, että neuvoston oikeudellisen yksikön kannanottoja ei tarvitse julkistaa, koska se on vastoin riippumatonta oikeudellista kannanottoa koskevaa yleistä etua. [31]

71. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on nimenomaisesti vahvistanut tämän oikeudellisen käsityksen vielä kerran vetoamalla asiassa Carlsen annettuun määräykseen ja edellä mainittuun julkisasiamies Jacobsin asiassa Ghignone ym. vastaan neuvosto esittämään ratkaisuehdotukseen ja todennut, että komissio voi tästä syystä vaatia oikeudellisen yksikön lausuntojen poistamista oikeudenkäyntiasiakirjoista. [32]

72. Tähän näkemykseen on yhdyttävä. Oikeudellisen yksikön lausunnon tarkoituksena on yleensä (yksinomaan) kyseisen toimielimen päätöksenteon valmisteleminen. Valmistelun yhteydessä tulevat esiin myös eri toimintavaihtoehtoihin liittyvät oikeudelliset riskit. Oikeudellinen yksikkö

30 — Asia T-610/97 R, Carlsen ym., määräys 3.3.1998 (Kok. 1998, s. II-485, 47 kohta).

31 — Julkisasiamiehen 9.3.1995 esittämä ratkaisuehdotus asiassa C-350/92, Espanja v. neuvosto, tuomio 13.7.1995 (Kok. 1995, s. I-1985 ja erityisesti s. I-1988, 35 kohta), jossa viitataan asiaan 155/79, AM&S v. komissio, tuomio 18.5.1982 (Kok. 1982, s. 1575, 18 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ja jossa oli kuitenkin kyse yrityksen ja sen asianajajan välisten neuvottelujen luottamuksellisuudesta.

32 — Asia T-44/97, tuomio 8.11.2000 (Kok. H. 2000, s. II-1023, 47 ja 48 kohta).

ei voisi käsitellä näitä riskejä puolueettomasti, jos sen lausunto pitäisi julkistaa. Sisäisten asiakirjojen esittämistä koskeva velvoite voisi poikkeuksellisesti ulottua laajemmalle ainoastaan siinä tapauksessa, että sisäisiin asiakirjoihin tutustumalla on tarkoitus osoittaa, että komissio on käyttänyt harkintavaltaa väärin, mihin nyt esillä olevassa asiassa ei ole kuitenkaan vedottu. [33]

73. Komissio voi näin ollen lähtökohtaisesti vaatia tämänkaltaisen asiakirjan poistamista oikeudenkäyntiasiakirjoista. Tilanne on toinen ainoastaan, jos komissio on luopunut salassapidosta, kun se on esimerkiksi itse julkaissut asiakirjan tai antanut kolmannelle osapuolelle suostumuksensa sen julkaisemiseen.

74. Pelkästään siitä seikasta, että asiakirja on ilmeisesti ACB:n käytössä, ei voida päätellä, että komissio olisi julkaissut lausunnon tai muuten luopunut sen salassapidosta. ACB ei ole nimittäin esittänyt, miten se on saanut asiakirjan haltuunsa. Siksi ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että asiakirja on julkistettu ilman komission suostumusta esimerkiksi komission virkamiehen varomattomuuden seurauksena. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta, että ACB on saanut asiakirjan haltuunsa vilpillisin keinoin.

33 — Ks. yhdistetyt asiat 142/84 ja 156/84, BAT ja Reynolds v. komissio, määräys 18.6.1986 (Kok. 1986, s. 1899).

75. Komissio on tosin kieltäytynyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esittämästä itse muistiota. Se ei ole kuitenkaan vaatinut ACB:n esittämän kopion poistamista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeudenkäyntiasiakirjoista, vaikka sillä olisi ollut siihen vielä tilaisuus suullisessa käsittelyssä. Se on siten hyväksynyt, että muistio kuuluu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeudenkäyntiasiakirjoihin. Vaikka komissio ei olekaan nimenomaisesti suostunut siihen, että ACB julkistaa asiakirjan, komissio ei voi vaatia enää valitusmenettelyssä sellaisen asiakirjan poistamista, joka kuuluu jo kiistatta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeudenkäyntiasiakirjoihin ja josta on siten tullut tuomion perusta.

76. Jos asiakirjaa ei voida poistaa jälkikäteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeudenkäyntiasiakirjoista, ei ole myöskään mitään syytä poistaa samaa, valitusmenettelyssä uudelleen esitettyä asiakirjaa yhteisöjen tuomioistuimen oikeudenkäyntiasiakirjoista. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 111 artiklan 2 kohdan nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamo toimittaa valituksen tekemisen jälkeen yhteisöjen tuomioistuimelle ensimmäisen oikeusasteen oikeudenkäyntiasiakirjat. Näiden asiakirjojen sisältö ja siten myös niihin sisältyvä oikeudellisen yksikön lausunto ovat siis joka tapauksessa jo osa yhteisöjen tuomioistuimen oikeudenkäyntiasiakirjoja.

77. Komission vaatimus poistaa myös ACB:n esittämä oikeudellisen yksikön lausunto oikeudenkäyntiasiakirjoista on näin ollen hylättävä.

C *Yksittäiset valitusperusteet*

78. Molemmat valitukset perustuvat pääasiallisesti samoihin perusteisiin, joten niitä voidaan käsitellä yhdessä. Tässä yhteydessä on tarkasteltava aluksi valitusperusteita, jotka koskevat menettelyllisten oikeuksien loukkaamista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa pidetyssä suullisessa käsittelyssä ja hallinnollisessa menettelyssä. Tämän jälkeen tutkitaan valitusperusteita, jotka liittyvät oikeudellisen perustan valintaan sekä tosiseikkojen arviointiin valtiontukia koskevissa säännöksissä asetettujen edellytysten kannalta. Kolmanneksi käsitellään valitusperusteita, joissa valittajat vastustavat tukien takaisinperimistä.

1) Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa pidetyssä suullisessa käsittelyssä

a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

79. Valittajat väittävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt menettelyvirheen, kun se ei ole antanut niille riittävästi aikaa tutkia vasta suullisessa käsittelyssä esitettyä Italian hallituksen 27.3.1996 päivättyä kirjettä ja sen liitteitä sekä esittää niistä huomautuksia. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole aloittanut suullista käsittelyä uudelleen eikä maininnut tuomiossa valittajien edellä mainittua asiaa koskevia huomautuksia. Tämän vuoksi ne vaativat, että suullisen käsittelyn pöytäkirja liitetään prosessinjohtotoimena oikeudenkäyntiasiakirjoihin.

80. Komissio huomauttaa, etteivät valittajat ole vaatineet suullisen käsittelyn aloittamista uudelleen. Tällainen vaatimus oltaisiin kuitenkin voitu hyväksyä vain, jos kantaja olisi esittänyt sellaisia ratkaisevia seikkoja, joihin se ei ole voinut vedota ennen käsittelyn päättymistä.

b) Asian arviointi

81. EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan ensimmäisen kohdan toisen virkkeen mukaan valitus voi perustua väitteisiin, jotka koskevat asian käsittelyssä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa tapahtunutta oikeudenkäyntivirhettä, joka on valittajan etujen vastainen. Tässä on merkitystä erityisesti sillä, onko oikeudenkäyntivirhe johtanut valittajien puolustautumisoikeuksien loukkaukseen.[34] Italian hallituksen 27.3.1996 päivätty kirje mainitaan tosiasiassa valituksenalaisen tuomion 126, 131 ja 138 kohdassa. Valittajat eivät ole kuitenkaan osoittaneet, missä määrin suullisessa käsittelyssä esitetyillä asiakirjoilla oli mer-

34 — Ks. asia C-111/99 P, Lech-Stahlwerke v. komissio, määräys 25.1.2001 (Kok. 2001, s. I-727, 36 kohta).

kitystä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiolle. Ne eivät myöskään mainitse, mitä muita väitteitä ne olisivat voineet esittää, jos ne olisivat voineet tutustua liitteisiin ajoissa.

2) Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen päätöksen antamiseen johtaneessa hallinnollisessa menettelyssä

a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

82. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi määrätä suullisen käsittelyn aloitettavaksi uudestaan työjärjestyksensä 62 artiklan nojalla. Tämä on kuitenkin perusteltua vain, jos seikat, joista asian ratkaisu riippuu, tulevat tietoon niin myöhään, etteivät asianosaiset voi enää esittää huomautuksiaan niistä suullisessa käsittelyssä. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvion mukaan kyseessä ei ollut selvästikään tällainen tilanne, se ei määrännyt viran puolesta suullista käsittelyä aloitettavaksi uudestaan. Valittajat eivät ole myöskään väittäneet vastaavassa vaatimuksessa, että kyse olisi tällaisesta tilanteesta.

84. Valittajien mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut virheellisesti, ettei ACB:n puolustautumisoikeuksia ja kontradiktorista periaatetta ollut loukattu hallinnollisessa menettelyssä. Sen olisi pitänyt ottaa huomioon, että ACB ilmoitti 18.1. ja 28.3.1996 päivätyillä kirjeillään, että sitä oli tarpeen kuulla, ja tiedusteli, missä vaiheessa menettely on. Komission olisi pitänyt vastata näihin kirjeisiin ja pyytää tietoja täyttääkseen tutkintavelvollisuutensa.

83. Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa oikeudenkäynnin kuluessa tapahtunutta puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskeva väite on hylättävä, eikä ole tarpeen tutkia tarkemmin, tapahtuiko asiakirjojen esittäminen suullisessa käsittelyssä moitteettoman käsittelyn kulun mukaisesti. Tästä syystä valitusmenettelyssä ei tarvita myöskään prosessinjohtotoimia ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa pidetyn suullisen käsittelyn kulun tarkempaa selvittämistä varten.

85. Siitä huolimatta, ettei ACB näin ollen voinut osallistua asianmukaisesti hallinnolliseen menettelyyn, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvosteli sitä ja Falckia siitä, etteivät ne olleet antaneet komissiolle tietoja eräistä asiaan liittyvistä seikoista. Jos asianosaisia olisi kuultu, komission päätös olisi ollut valittajien mukaan toisenlainen, koska ACB ja Falck olisivat voineet esittää hallinnollisessa menettelyssä huomautuksia kyseisistä seikoista.

86. Italia väittää, että vaikka hallinnollinen menettely aloitetaan jäsenvaltiota vastaan, myös tuensaajilla, joiden oikeuksia menettely koskee, pitäisi olla tilaisuus esittää huomautuksia. Tästä säädetään viidennen terästukisäännöstön 6 artiklan 4 kohdassa ja muiden terästukisäännöstöjen vastaavissa säännöksissä. Oikeudella tulla kuulluksi ei olisi enää mitään merkitystä, jos komissio voisi kehottaa asianomaisia esittämään huomautuksensa pelkästään muodollisen menettelyn aloittamista koskevassa päätöksessä. Italian mukaan komission olisi joka tapauksessa pitänyt vastata ACB:n kirjeisiin.

87. Komissio toteaa aluksi yleisesti, etteivät valittajat olleet käyttäneet mahdollisuutta esittää huomautuksia hallinnollisessa menettelyssä. Ne eivät voi siten vedota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa tosiseikkoihin, jotka ne olisivat voineet esittää jo komissiossa vireillä olleessa menettelyssä. Komissiolla ei ole velvollisuutta tutkia viran puolesta niitä väitteitä, joita yksityiset asianomaiset olisivat voineet esittää. [35]

88. Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa on esitetty ainoastaan ACB:n puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskeva väite. Falckin oikeuksia koskeva väite, joka esitettiin ensimmäisen kerran vasta valitusmenettelyssä, on jätettävä tutkimatta.

89. Komissio väittää, että koska tukia koskeva päätös on osoitettu jäsenvaltioille, komission on noudatettava kontradiktorista menettelyä vain niiden osalta. Myös Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 93 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 22 päivänä maaliskuuta 1999 annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 659/1999 [36] (jäljempänä asetus N:o 659/1999) on säädetty, että muille asianosaisille osapuolille kuin asianomaiselle jäsenvaltiolle annetaan mahdollisuus esittää huomautuksia muodollisen menettelyn aloittamisen yhteydessä.

b) Asian arviointi

aa) Falckin puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskevan väitteen tutkittavaksi ottaminen

90. Ensiksi on todettava, että, toisin kuin komissio väittää, Falck on esittänyt jo ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle osoittamassaan väliintulokirjelmässä (sivu 2 kohta 1 a) ACB:n vastaavaan väitteeseen viitaten, että sen puolustautumisoikeuksia

35 — Komissio vetoaa asiaan C-367/95 P, komissio v. Sytraval ym., tuomio 2.4.1998 (Kok. 1998, s. I-1719, 60 kohta).

36 — EYVL L 83, s. 1.

on loukattu. Tämä väite on näin ollen otettava tutkittavaksi.

tämän päätöksen määräysten mukainen, se ilmoittaa päätöksestään [sille] asianomaiselle jäsenvaltiolle [, joka on pyytänyt tuen hyväksymistä]."

bb) Oikeus tulla kuulluksi [37]

91. EHTY:n perustamissopimukseen ei sisälly EY 88 artiklaa vastaavaa tukien tutkintamenettelyä koskevaa säännöstöä, koska 4 artiklan c kohdassa kielletään poikkeuksetta jäsenvaltioiden myöntämät tuet. Terästukisäännöstöissä tuet sallitaan tästä poiketen tietyin edellytyksin. Viidennen terästukisäännöstön 1 artiklan 3 kohdan ja 6 artiklan nojalla kaikista tuista on ilmoitettava ennen niiden myöntämistä ja komission on annettava niihin suostumuksensa. [38] Viidennen terästukisäännöstön 6 artiklassa säädetään tarkemmin hyväksymismenettelystä ja siihen kuuluvasta jäsenvaltioiden ja yksityisten asianomaisten kuulemisesta. Viidennen terästukisäännöstön 6 artiklan 4 kohdan ensimmäisessä virkkeessä säädetään seuraavaa:

92. Komissio on antanut menettelyn aloittamista koskevan tiedonantonsa (julkaistu 22.12.1995 Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä C 344) tämän säännöksen perusteella, jossa säädetään asianosaisten oikeudesta tulla kuulluksi EY 88 artiklan 2 kohdan sanamuotoa mukaillen. Asianosaisiin kuuluvat erityisesti tuensaajat. [39] Viidennen terästukisäännöstön 6 artikla koskee kuitenkin ensisijaisesti ilmoitusmenettelyä ja sellaisten tukien tutkimista, joita ei ole vielä myönnetty. Ei ole täysin selvää, missä määrin tätä säännöstä sovelletaan myös ilmoittamatta jätettyihin ja jo myönnettyihin tukiin. [40]

"Jos komissio pyydettyään asianosaisilta lausunnot toteaa, että jokin tuki ei ole

93. Tähän kysymykseen ei kuitenkaan tarvitse vastata tässä kohdassa, koska yhteisöjen tuomioistuin on todennut vakiintuneessa oikeuskäytännössä, että "puolustautumisoikeuden kunnioittaminen kaikissa sellaisissa menettelyissä, jotka voivat johtaa kyseisen osapuolen kannalta epäedullisen päätöksen tekemiseen, on yhteisön oikeuden perusperiaate, jota on noudatettava, vaikkei menettelyä koskevia eri-

37 — Asianosaiset ja tuomioistuin käyttävät italiankielistä ilmaisua "diritti della difesa". Valituksenalaisen tuomion ranskankielisessä ja englanninkielisessä versiossa mainitaan käsitteet "droits de la défense" ja "right to a fair hearing". Nämä käsitteet käännetään saksassa tavallisesti käsitteellä "Anspruch auf rechtliches Gehör" (oikeus tulla kuulluksi), vaikka saksankielisen käsitteen sananmukainen käännös olisi ranskaksi ja englanniksi oikeastaan "droit d'être entendu" tai "right to be heard". Valituksenalaisen tuomion saksankielisessä versiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutkii myös puolustautumisoikeuksien ("Rechte der Verteidigung") loukkausta. Ei ole täysin selvää, onko eri käsitteiden taustalla myös erilaisia sisällöllisiä käsityksiä tästä menettelyperiaatteesta. Jäljempänä saksankielisessä versiossa laajempaa käsitettä "Anspruch auf rechtliches Gehör" käytetään merkityksessä "droit d'être entendu" tai "right to be heard".

38 — Kuudes terästukisäännöstö ja aiemmat terästukisäännöstöt sisältävät vastaavat säännökset.

39 — Ks. EY 88 artiklan 2 kohdan osalta asia 323/82, Intermills v. komissio, tuomio 14.11.1984 (Kok. 1984, s. 3809, 16 kohta) ja asia C-204/97, Portugali v. komissio, tuomio 3.5.2001 (Kok. 2001, s. I-3175, 31 kohta).

40 — Ks. tältä osin tämän ratkaisuehdotuksen 140 ja 141 kohta.

tyissääntöjä olisikaan olemassa".[41] Siltä osin kuin viidennen terästukisäännöstön 6 artiklan 4 kohta on asiaan sovellettavan johdetun oikeuden säännös, sitä on joka tapauksessa tulkittava yleinen oikeusperiaate huomioon ottaen.

94. Valituksenalaisen tuomion 44 ja 45 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa yhdistetyissä asioissa T-371/94 ja T-394/94 antamaansa tuomioon[42] viitaten, ettei missään säännöksessä säädetä tuensaajan kuulemisesta eikä tämä voi vaatia samoja puolustautumisoikeuksia, jotka on myönnetty niille, joita vastaan menettelyä käydään. Tuensaajalla on kuitenkin oikeus osallistua hallinnolliseen menettelyyn siinä määrin kuin se on yksittäistapauksessa tarkoituksenmukaista.

95. Kun tuomiota tarkastellaan yhdessä asiassa British Airways annetun tuomion kanssa, tämä toteamus voitaisiin ymmärtää niin, että ainoastaan niillä, joille päätös on osoitettu, on oikeus tulla kuulluksi, kun taas muiden asianosaisten tiedottaminen on eräänlainen tutkintatoimi, jonka yhteydessä esitetyistä huomautuksista komissio saa lisätietoa. Äärimmäisessä tapauksessa komissio voisi yksittäistapauksessa luopua kokonaan asianosaisten tiedottamisesta, jollei siitä ole erityisesti säädetty ja jos komissiolla on jo käytössään riittävästi tietoa. Tämä oikeudellinen lähestymistapa ei olisi kuitenkaan kontradiktorisen periaatteen mukainen.

96. Oikeus tulla kuulluksi on yksilöllinen oikeus, joka on myönnetty kaikille niille, joiden oikeuksia tai oikeudellisesti suojattuja intressejä kaavailtu päätös koskee. Yhteisöjen tuomioistuin on siten todennut edellä mainituissa tuomioissa,[43] että puolustautumisoikeus on myönnettävä niille, joita menettelyssä tehtävä epäedullinen päätös voi koskea. Tämä toteamus koskee luonnollisesti sitä jäsenvaltiota, jolle päätös on osoitettu. Päätös koskee kuitenkin myös sellaisen tuen saajaa, jota komissio pitää yhteismarkkinoille soveltumattomana. Jos komission ensimmäinen arvio osoittautuu oikeaksi, menettelyn tuloksena on yleensä tukien takaisinperimistä koskeva päätös, jonka osalta jäsenvaltiolle ei anneta harkintavaltaa. Päätös vaikuttaa suoraan tuensaajan oikeusasemaan, minkä vuoksi tuensaajalla on EHTY:n perustamissopimuksen 33 artiklan toisen kohdan tai EY 230 artiklan neljännen kohdan nojalla oikeus nostaa kanne, vaikka päätöstä ei ole osoitettu sille.

41 — Asia 142/87, Belgia v. komissio, tuomio 21.3.1990 (Kok. 1990, s. I-959, Kok. Ep. X, s. 387, 46 kohta; ns. Tubemeuse-tapaus); ks. myös asia 234/84, Belgia v. komissio, tuomio 10.7.1986 (Kok. 1986, s. 2263, Kok. Ep. VIII, s. 717, 27 kohta) ja asia C-288/96, Saksa v. komissio, tuomio 5.10.2000 (Kok. 2000, s. I-8237, 99 kohta).

42 — British Airways ym. v. komissio, tuomio 25.6.1998 (Kok. 1998, s. II-2405, 60 kohta).

43 — Ks. alaviite 41.

97. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perustaa näkemyksensä, jonka mukaan tiedonanto on ainoastaan tiedotusluonteinen eikä kuulemista koskeva periaate edellytä sitä, ennen kaikkea yhteisöjen tuomioistuimen 12.7.1973 antamassa tuomiossa esittämään lausumaan.[44] Kyseisessä kohdassa yhteisöjen tuomioistuin otti kantaa siihen, raukeaako perusteltu luottamus tuen lainmukaisuuteen sinä ajankohtana, jona tiedonanto jo myönnettyä tukea koskevan tutkintamenettelyn aloittamisesta julkaistaan Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä. Yhteisöjen tuomioistuin kieltäytyi johtamasta tiedonannosta tällaisia oikeudellisia seurauksia yksityisille oikeussubjekteille. Edellä mainittu toteamus on siis esitetty täysin erilaisessa yhteydessä, eikä se koske oikeutta tulla kuulluksi.

98. Oikeus tulla kuulluksi on muotoiltu positiivisessa oikeudessa siten, että asianomainen tuensaaja saa tutkintamenettelyn aloittamisen yhteydessä viidennen terästukisäännöstön 6 artiklan 4 kohdan tai EY 88 artiklan 2 kohdan mukaisen menettelyn perusteella tilaisuuden esittää huomautuksensa näistä seikoista. Yhteisöjen tuomioistuin viittaa nimenomaisesti asianomaisille EY 88 artiklan 2 kohdassa myönnettyihin menettelyllisiin takeisiin.[45] Myös julkisasiamies Tesauro korostaa asiassa Cook vastaan komissio esittämässään ratkaisuehdotuksessa,[46] että EY 88 artiklan 2 kohdan mukaisen muodollisen menettelyn tarkoituksena on tiedottaa asianosaisia ja tämän lisäksi nimenomaan myös taata asianosaisille oikeus tulla kuulluksi.

99. Jotta tuensaaja voi esittää kantansa komissiolle, hänelle on tiedotettava niistä pääasiallisista seikoista, joiden perusteella komissio on aloittanut menettelyn. Tuensaajan on voitava "esittää huomautuksensa" näistä seikoista komission vahvistaman määräajan kuluessa.

100. Oikeudesta tulla kuulluksi ei sitä vastoin seuraa, että tuensaaja aloittaa vuoropuhelun komission kanssa ja että se voi esittää kontradiktorisen menettelyn yhteydessä huomautuksia myös tuen myöntäneen jäsenvaltion tai muiden asianosaisten väitteistä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 44 kohdassa epäilemättä ymmärtänyt "kuulemisella" tarkoitettavan juuri tällaista laajempaa osallistumista ja katsoo siksi tältä osin perustellusti, ettei tuensaajalla ole vastaavaa oikeutta.

101. Se, että tuensaajan ei ole osallistuttava menettelyyn samalla tavalla kuin asianomaisen jäsenvaltion, perustuu ensinnäkin siihen, että menettely koskee kyseisen

44 — Asia 70/72, komissio v. Saksa (Kok. 1973, s. 813, Kok. Ep. II, s. 117, 19 kohta).

45 — Edellä alaviitteessä 35 mainittu asia komissio v. Sytraval, tuomion 40 kohta.

46 — Julkisasiamiehen 31.3.1993 esittämä ratkaisuehdotus asiassa C-198/91, tuomio 19.5.1993 (Kok. 1993, s. I-2487, s. I-2502, Kok. Ep. XIV, s. 211, 14 kohta).

jäsenvaltion toimenpidettä.[47] On oletettava, että tuen myöntäjä voi antaa parhaiten tietoa tukitoimenpiteen tosiasiallisesta ja oikeudellisesta taustasta ja sitä koskevista perusteluista. Sen velvollisuus on siten selittää ja perustella toimintansa komissiolle, mikä johtaa käytännössä mahdolliseen yhteistyöhön tuensaajan kanssa. Komission päätös osoitetaan joka tapauksessa jäsenvaltiolle.[48]

102. Toiseksi myöskään käytännön syistä jäsenvaltiota ja tuensaajaa ei ole syytä asettaa samanarvoiseen asemaan käsiteltäessä asiaa komissiossa. Tuensaajina on nimittäin usein monia yrityksiä — erityisesti yleisten tukijärjestelmien tapauksessa. Asianosaisina on kuultava tuensaajien ohella myös niiden kilpailijoita ja järjestöjä. Tämä voi johtaa komission ja jäsenvaltion välisiin pitkiin neuvotteluihin. Jos kaikille asianosaisille haluttaisiin myöntää oikeus osallistua menettelyn kaikkiin vaiheisiin asianomaisen jäsenvaltion tapaan, se aiheuttaisi huomattavia kustannuksia ja johtaisi sellaisiin menettelyn viivästyksiin, joita ei voida hyväksyä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisessa tuomiossa esittämä toteamus on näin ollen perusteltu siltä osin kuin tuensaajalle ei myönnetä samoja menettelyllisiä oikeuksia kuin asianomaiselle jäsenvaltiolle.

103. Tästä seuraa myös, ettei tuensaaja voi edellyttää, että komissio kehottaa sitä erikseen esittämään huomautuksensa. Sitä vastoin riittää, että komissio julkaisee Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä tiedonannon, jossa se tiedottaa niistä pääasiallisista perusteluista, joiden perusteella se aloittaa menettelyn, ja antaa asianomaisille tilaisuuden esittää huomautuksia.[49] Tämä pätee joka tapauksessa silloin, kun tuensaaja on taloudellinen toimija, jolta voidaan yleisesti odottaa, että se kiinnittää huomiota oman toimintansa kannalta merkityksellisiin Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä julkaistuihin asioihin.

cc) Kuulluksi tulemista koskevan oikeuden kunnioittaminen nyt esillä olevassa asiassa

104. Komissio on noudattanut menettelyssään seuraavassa esitettäviä periaatteita.

105. Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä C 344 22.12.1995 julkaistussa tie-

47 — Ks. EY 88 artiklan 2 kohdan osalta julkisasiamies Lenzin 17.9.1992 esittämä ratkaisuehdotus asiassa C-313/90, CIRFS ym. v. komissio, tuomio 24.3.1993 (Kok. 1993, s. I-1125 ja erityisesti s. I-1148, Kok. Ep. XIV, s. 95, 64 kohta). Viidennen terästukisäännöstön 6 artiklan 4 kohdassa ei ole kuitenkaan lainkaan säädetty nimenomaisesti jäsenvaltion osallistumisesta (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 140 kohta). Myöskään asetuksen N:o 659/1999 mukaisia EHTY:n alaa koskevia yleisiä menettelysäännöksiä ei ole annettu.

48 — Edellä alaviitteessä 35 mainittu asia komissio v. Sytraval, tuomion 45 kohta.

49 — Edellä alaviitteessä 39 mainittu asia Intermills v. komissio, tuomion 17 kohta.

donannossa toistetaan Italialle osoitettu 1.8.1995 päivätty kirje ja mainitaan ne oleelliset tosiasialliset ja oikeudelliset perustelut, jotka komissio on ottanut huomioon. Niille, joita asia koskee, annettiin yksiselitteisesti kyseisiä toimenpiteitä koskevien huomautusten esittämistä varten kuukauden määräaika, joka alkoi tiedonannon julkaisemisesta. Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä julkaistusta tiedonannosta voidaan lisäksi päätellä, että niiden, joita asia koskee, mahdollisista lausunnoista ilmoitetaan Italian hallitukselle. Tämän seurauksena huomautukset oli esitettävä kirjallisesti eikä (suullisessa) kuulemisessa.

106. Sekä Falckilla että ACB:llä on teräsalan yrityksinä tarvittava kokemus. Niille on lisäksi myönnetty jo aiemmin tukia, joita on käsitelty komissiossa. ACB on myös saanut ajoissa tiedon tiedonannosta, kuten ilmenee sen 18.1.1996 päivätystä kirjeestä, jossa se viittaa nimenomaisesti tiedonantoon. ACB ja Fack eivät ole silti esittäneet komissiolle kantaansa asiassa, vaikka niillä oli siihen mahdollisuus.

107. ACB näyttää kuitenkin olettaneen 18.1. ja 28.3.1996 päivätyissä kirjeissään [50] virheellisesti, että se voi vaatia saada osallistua menettelyn myöhempiin vaiheisiin.

50 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 13 kohdassa mainittu 10 kohta.

Epäselvää on, mitä seurauksia on sillä, että komissio jätti vastaamatta näihin kirjeisiin.

108. Hyvän hallinnon periaate edellyttää, että viranomaiset vastaavat heille osoitettuihin kirjeisiin. Komissio olisi voinut esimerkiksi viitata jo tiedonannossa annettuun tilaisuuteen esittää huomautuksia ja selittää ACB:lle, ettei tuensaajan ole tarkoitus osallistua menettelyn myöhempiin vaiheisiin. ACB olisi tällöin voinut vielä esittää asiaa koskevia huomautuksia pahoitellen mahdollisesti myöhästymistään. Epäkohteliasta kirjeeseen vastaamatta jättämistä on joka tapauksessa aiheellista arvostella.

109. Hyvän hallinnon periaate ei kuitenkaan ulotu niin pitkälle, että komissiolla olisi myös oikeudellinen velvoite ilmoittaa ACB:lle mahdollisesta oikeudellisesta virheestä. Yleinen kirjeisiin vastaamista koskeva velvoite ei liity niin läheisesti tuensaajan menettelyllisiin takeisiin, että sen loukkaaminen voisi johtaa päätöksen kumoamiseen.

110. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näin ollen lopuksi perustellusti todennut, ettei komissio ole loukannut ACB:n ja Falckin oikeutta tulla kuulluksi. Ensimmäinen valitusperuste on näin ollen hylättävä.

dd) Seuraukset komission tiedottamisvelvollisuudelle ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esiin tuotujen uusien tosiseikkojen tutkittavaksi ottaminen

111. Viidennen terästukisäännöstön 6 artiklan 4 kohdan mukaisen menettelyn tarkoituksena on antaa komissiolle tarvittavat tiedot kaikista tosiseikoista ja oikeudellisista perusteluista, jotta se voi tehdä päätöksensä puolueettomasti ja kaikki näkökohdat huomioon ottaen ja perustella päätöksensä asianmukaisesti. [51]

112. Jos komissio on antanut asianosaisille menettelysääntöjen mukaisesti tilaisuuden esittää huomautuksensa, vaikka ne eivät ole sitä käyttäneet, se on täyttänyt selvitysvelvollisuutensa. Sillä ei ole yleistä velvollisuutta pyytää niiltä lisätietoja. Se voi pikemminkin lähteä siitä, että sen menettelyn aloittamista koskevassa tiedonannossa esittämät tosiseikkoja koskevat olettamat ovat oikeita. Komission on suoritettava lisätutkimuksia vain, jos asianomainen kiistää nämä olettamat. Tarvetta lisäselvityksiin ei voida ilman konkreettisia perusteluja perustella pelkästään ACB:n 18.1.1996 päivätyssä kirjeessä esittämällä toteamuksella siitä, että sitä on tarpeen kuulla menettelyn yhteydessä.

113. Komissio katsoo, että valittajien olisi pitänyt vedota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa siihen, etteivät ne voineet osallistua hallinnolliseen menettelyyn. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut 14.12.1994 antamassaan tuomiossa, [52] jäsenvaltio ei voi vedota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa tosiseikkoihin, joita se ei ole esittänyt hallinnollisessa menettelyssä. Tämä pätee komission mukaan myös niihin, joita asia koskee.

114. Ei ole kuitenkaan perusteltua rinnastaa niitä, joita asia koskee, asianomaiseen jäsenvaltioon, kun on kyse siitä, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa voida esittää uusia tosiseikkoja. Sillä kuten edellä todettiin, niillä, joita asia koskee, ei ole hallinnollisessa menettelyssä samoja oikeuksia kuin sillä, jota vastaan menettely on aloitettu. Kun jäsenvaltiot aloittavat vuoropuhelun komission kanssa ja voivat siten esittää huomautuksia muiden jäsenvaltioiden ja niiden osapuolten lausunnoista, joita asia koskee, [53] muilla asianosaisilla on viidennen terästukisäännöstön 6 artiklan 4 kohdan mukaisen menettelyn aloittamisen jälkeen ainoastaan mahdollisuus esittää huomautuksia lyhyen määräajan (nyt esillä olevassa asiassa yhden kuukauden) kuluessa.

51 — Ks. EY 88 artiklan osalta edellä alaviitteessä 46 mainittu julkisasiamies Tesauron ratkaisuehdotus asiassa Cook v. komissio (15 kohta), jossa viitataan asiaan C-269/90, Technische Universität München, tuomio 21.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5469).

52 — Yhdistetyt asiat C-278/92, C-279/92 ja C-280/92, Espanja v. komissio, tuomio 14.9.1994 (Kok. 1994, s. I-4103, 31 kohta).

53 — Komission käytäntö näyttää joka tapauksessa olevan tällainen EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien tukien osalta siitä huolimatta, että positiivisesta oikeudesta puuttuvat vastaavat säännökset.

115. Hallinnollista menettelyä koskevan laajan väittämistaakan asettaminen asianosaisille pelkästään tämän mahdollisuuden perusteella ei ole perusteltua. Tässä yhteydessä on otettava huomioon, että niillä, joita asia koskee, on tietolähteenä ainoastaan komission menettelyn aloittamista koskeva tiedonanto. Näin ollen ei voida lähtökohtaisesti sulkea pois sitä mahdollisuutta, etteivätkö asianosaiset voisi esittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa uusia tosiseikkoja. Tässä yhteydessä sovelletaan periaatetta, jonka mukaan komissio tekee päätöksensä päätöksentekohetkellä tiedossa olevien tosiseikkojen perusteella.[54] Jos komission menettelyn aloittamista koskevassa tiedonannossa esittämät tosiseikat eivät ole tuensaajan mielestä totuudenmukaisia, tuensaajan velvollisuutena on kiistää nämä olettamat jo hallinnollisessa menettelyssä. Jos tuensaaja ei käytä tätä mahdollisuutta, se ei voi arvostella komissiota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa siitä, että päätös perustuu virheellisiin tosiseikkoihin.

3) Riidanalaisen päätöksen oikeudellinen perusta

a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

116. Valittajat väittävät, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole moittinut komissiota siitä, että tämä on käyttänyt riidanalaisen päätöksen oikeudellisena perustana sitä tarkemmin perustelematta viidettä terästukisäännöstöä eikä aiempia terästukisäännöstöjä, jotka olivat voimassa tukien myöntämisajankohtana. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ottanut lähtökohdaksi terästukisäännöstöjen ajallisesti rajoitetun soveltamisalan, mutta se ei ole ottanut huomioon sitä, että EHTY:n perustamissopimuksen 4 artiklan c kohdan mukainen kaikki tuet kieltävä järjestelmä on muuttunut 20 vuoden käytännön aikana siten, että tiettyjen tukien lainmukaisuus on jatkuvasti hyväksytty. Päätöksen tekemisajankohtana voimassa olevista menettelysäännöistä riippumatta lähtökohdaksi on valittajien mukaan otettava aineellisoikeudellisten kysymysten osalta se terästukisäännöstö, joka oli voimassa tukien myöntämisajankohtana. Myös komission oikeudellinen yksikkö tuki 18.7.1990 päivätyssä sisäisessä muistiossaan tätä oikeudellista lähestymistapaa. Viidennen terästukisäännöstön taannehtiva soveltaminen loukkaa valittajien mielestä oikeusvarmuuden periaatetta ja tempus regit actum -periaatetta.

117. Falck huomauttaa, ettei komissio ole ottanut päätöksensä 91/176/EHTY perustaksi tukien myöntämisajankohtana voimassa ollutta terästukisäännöstöä, vaan tukien maksamisajankohtana voimassa olleen säännöstön. Päätöksen tekemisajankohtana voimassa olevan terästukisäännöstön soveltaminen antaa komissiolle tosiasiassa mahdollisuuden valita oikeudellinen perusta, koska se voi päättää itse päätöksen tekemisajankohdan.

118. ACB mainitsee lopuksi lukuisia seikkoja, joiden perusteella se on luottanut sii-

54 — Edellä alaviitteessä 41 mainittu asia 234/84, Belgia v. komissio, tuomion 16 kohta ja asia C-241/94, Ranska v. komissio, tuomio 26.9.1996 (Kok. 1996, s. I-4551, 33 kohta).

hen, että komissio soveltaa tukien myöntämisajankohtana voimassa ollutta terästukisäännöstöä. Tämä ilmenee ensinnäkin komission oikeudellisen yksikön muistiosta sekä muista komission yksiköiden laatimista asiakirjoista, jotka se on esittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin antamansa vastauksen liitteenä. Lisäksi komissio on menetellyt Falckin mukaan vastaavasti myös päätöksessä 91/176/EHTY.

119. Italian hallitus hyväksyy valittajien väitteet.

120. Komissio sitä vastoin katsoo, että sen tukien hyväksymistä koskevat valtuudet ilmenevät ainoastaan voimassa olevasta terästukisäännöstöstä. Näin ollen ei voida soveltaa sellaista terästukisäännöstöä, joka ei ole enää voimassa päätöksen tekemisajankohtana. Komission mukaan on merkityksellistä, ettei terästukisäännöstöissä ole edes mainittu mahdollisuutta hyväksyä ilmoittamatta jätetty tuki.

121. Komission mukaan valittajat eivät voi vedota oikeusvarmuuden periaatteeseen pelkästään jo siksi, ettei tukia ollut ilmoitettu etukäteen. Päätös 91/176/EHTY ei ole tosiasiallisesti täysin asianmukainen siltä osin kuin siinä säädetään tukien maksamisajankohtana voimassa olleen terästukisäännöstön soveltamisesta. Tällä virheellä ei ole kuitenkaan oikeudellisia seurauksia, koska sovelletut säännökset vastaavat päätöksen tekemisajankohtana voimassa olleen terästukisäännöstön säännöksiä.

122. Koska valittajat eivät osallistuneet hallinnolliseen menettelyyn, ne eivät voi komission mukaan vedota vastedes myöskään perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiin. Komissio kiistää, että sen oikeudenkäyntiasiakirjoista poistettavaksi vaatimista asiakirjoista voitaisiin tehdä valittajien esittämät päätelmät. Kyseinen valitusperuste on hylättävä pelkästään jo siitä syystä, ettei tukia olisi voitu hyväksyä, vaikka olisi sovellettu toista terästukisäännöstöä, kuten riidanalaisessa päätöksessä on todettu.

b) Asian arviointi

123. Asiaan sovellettavasta terästukisäännöstöstä päättäminen aiheuttaa erityisiä vaikeuksia, koska terästukisäännöstöissä ei ole ilmoittamatta jätettyjä tukia koskevia nimenomaisia menettelysääntöjä. Lainsäätäjä ilmeisesti oletti, että tuet ilmoitetaan ja tutkitaan aina yhden terästukisäännöstön voimassaoloaikana. Tällaisessa tapauksessa kysymystä sovellettavasta terästukisäännöstöstä ei tarvitse esittää. Siksi terästukisäännöstöissä ei ole

myöskään siirtymäsäännöksiä, joissa säädettäisiin siitä, mitä terästukisäännöstöä on sovellettava jo tapahtuneisiin tilanteisiin.[55] Ainoastaan toisen terästukisäännöstön 13 artiklaan sisältyy siirtymäsäännös, joka ei ole kuitenkaan merkityksellinen nyt esillä olevassa asiassa.

126. Aluksi on syytä huomauttaa, että päätös koskee tukia, jotka on myönnetty vuosien 1983 ja 1988 välisenä aikana (takaisin peritään kuitenkin vain 1.1.1986 jälkeen myönnetyt tuet). Kolmas terästukisäännöstö tuli voimaan 1.1.1986 ja korvasi toisen terästukisäännöstön. Päätöstä ei näin ollen pitäisi — valittajien perustelujen mukaisesti — perustaa pelkästään toiseen, vaan myös kolmanteen terästukisäännöstöön.

124. Ennen kuin tutkitaan tarkemmin kysymystä siitä, mitä terästukisäännöstöä on pidettävä päätöksen oikeudellisena perustana, on käsiteltävä komission viimeiseksi esittämää väitettä, jonka mukaan valittajilla ei ole intressiä tähän toteamukseen.

127. Yhteisöjen tuomioistuinten tehtävänä ei ole kuitenkaan tutkia sitä, olisiko tuet voitu hyväksyä aiempien terästukisäännöstöjen nojalla. Komission olisi pikemminkin suoritettava tämä tutkinta, joka edellyttää monimutkaisten taloudellisten seikkojen arviointia.

aa) Valittajien intressi toisen terästukisäännöstön soveltamiseen

125. Valittajat eivät voi tosiasiassa vedota menestyksellisesti siihen, että asiassa olisi pitänyt soveltaa viidennen terästukisäännöstön sijaan tuen myöntämisajankohtana voimassa ollutta terästukisäännöstöä, jos tukia ei olisi voitu hyväksyä myöskään ensin mainitun terästukisäännöstön perusteella.

128. Komissio on tosin todennut riidanalaisen päätöksen III kohdassa, ettei edellytyksiä toisen terästukisäännöstön 2 artiklan 1 kohdan mukaiselle hyväksymiselle ole. Kyseinen säännös koskee rakennemuutostukia. Komissio ei ole kuitenkaan tarkastellut tukia kattavasti toisen terästukisäännöstön perusteella. Se ei ole myöskään erottanut toisistaan toista ja kolmatta terästukisäännöstöä eikä se ole soveltanut näiden terästukisäännöstöjen erityissäännöksiä, jotka koskevat energia- ja ympäristönsuojelutoimiin myönnettäviä investointitukia (toisen ja kolmannen terästukisäännöstön 3 artikla), toimintatukia (toisen terästukisäännöstön 5 artikla)

55 — Ks. esim. komission tiedonannon Yhteisön suuntaviivat valtiontuesta ympäristönsuojelulle (EYVL 2001, C 37, s. 3—15) 82 kohta: "Ilmoittamattomiin tukiin komissio soveltaa:
a) näitä suuntaviivoja, jos tuki on myönnetty sen jälkeen kun suuntaviivat on julkaistu Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä;
b) muissa tapauksissa tuen myöntämishetkellä voimassa olleita suuntaviivoja."

sekä tutkimus- ja kehitystukia (toisen terästukisäännöstön 7 artikla ja kolmannen terästukisäännöstön 2 artikla), vaikka ne olisivat saattaneet olla asian kannalta merkityksellisiä.

129. Mainitut toisen ja kolmannen terästukisäännöstön säännökset poikkeavat huomattavasti viidennen terästukisäännöstön vastaavista säännöksistä. Tutkimus- ja kehitystukien sekä ympäristönsuojelutukien osalta viidennessä terästukisäännöstössä viitataan toisesta ja kolmannesta terästukisäännöstöstä poiketen kulloinkin voimassa olleisiin yhteisön suuntaviivoihin. Toimintatukia ei voida enää hyväksyä. Yleisiä investointitukia voidaan myöntää enää vain tietyillä alueilla.

130. Komissio mainitsee lyhyesti toisen terästukisäännöstön ja aloittaa tukien varsinaisen tarkastelun viidennen terästukisäännöstön perusteella huomauttamalla, että "tarkasteltaessa kyseisiä tukia terästukisääntöjen perusteella on todettava".

131. Koska komissio on perustanut päätöksensä näin ollen pääasiallisesti viidenteen terästukisäännöstöön ja tarkastellut toisen terästukisäännöstön soveltamista ainoastaan rakennemuutostoimien osalta, tukien hyväksyminen yleisesti ottaen toisen ja kolmannen terästukisäännöstön nojalla ei ole välttämättä ollut täysin poissuljettua.

bb) Tuen myöntämisajankohtana voimassa olleen terästukisäännöstön soveltaminen

132. Jotta voidaan vastata kysymykseen, olisiko komission pitänyt asettaa päätöksen perustaksi tuen myöntämishetkellä voimassa ollut terästukisäännöstö, vaikka se ei ollut enää voimassa päätöksentekohetkellä, on palautettava mieliin EHTY:n perustamissopimuksen valtiontukia koskeva sääntelyjärjestelmä.

133. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tarkastellut kyseisen järjestelmän perusteita asianmukaisesti valituksenalaisen tuomion 59 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa. Järjestelmän lähtökohta on EHTY:n perustamissopimuksen 4 artiklan c kohdassa määrätty yleinen valtiontukia koskeva kielto. EHTY:n perustamissopimuksen 95 artiklaan perustuvissa terästukisäännöstöissä sallitaan tästä kiellosta poikkeaminen siltä osin kuin jäsenvaltioiden tuet ovat yhteisön teräspolitiikan tavoitteiden mukaisia.[56] Terästukisäännöstöjen mukaisia tukia nimitetään jopa "yhteisön tuiksi".[57] Yhteisö laati terästukisäännöstöt vastauksena teräsalan 1980-luvun erityistilanteeseen, jolle oli tunnusomaista suuri rakenneuudistustarve.

134. Toisiaan seuranneet ja toisensa korvanneet terästukisäännöstöt eivät ole muuttaneet millään tavalla tätä poikkea-

56 — Ks. ensimmäisen terästukisäännöstön perustelujen I kohta.

57 — Ks. viidennen terästukisäännöstön 1 artiklan 1 kohta ja muiden terästukisäännöstöjen vastaavat säännökset.

misen periaatetta toiseksi siten, kuin valittajat väittävät. Jokaisessa terästukisäännöstössä on pikemminkin mukautettu poikkeussäännöksiä terästeollisuuden tekniseen ja taloudelliseen kehitykseen. Lainsäätäjä on halunnut vaikuttaa terästukisäännöstöjen mukauttamisella juuri siihen, ettei tukien myöntäminen olisi jatkuvaa vaan ajallisesti rajattu ja tapauskohtainen poikkeus.

135. Terästukisäännöstöjen voimassaoloaika on alun alkaen rajattu kahdesta vuodesta viiteen ja puoleen vuoteen. Toisesta terästukisäännöstöstä lähtien terästukisäännöstöihin on sisällytetty ilmoittamiselle asetetut määräajat, jotka yhteisöjen tuomioistuin on luokitellut preklusiivisiksi jo asiassa 214/83 antamassaan tuomiossa. [58] Määräajoilla on tarkoitus taata, että tukihankkeista ilmoitetaan komissiolle niin varhaisessa vaiheessa, että tuki voidaan hyväksyä ja maksaa vielä terästukisäännöstön voimassaoloaikana. Jos ilmoittamiselle asetettua määräaikaa ei noudateta, komissiolla ei ole enää oikeutta hyväksyä tukia.

136. Toisesta terästukisäännöstöstä lähtien terästukisäännöstöissä on lisäksi säädetty, että terästukisäännöstön nojalla hyväksyttyä tukea ei saa maksaa enää terästukisäännöstön voimassaoloajan päättymisen jälkeen. Tällä säännöksellä taataan, että tukea, joka soveltuu lainsäätäjän arvion mukaan kilpailutilanteeseen tiettynä ajankohtana, ei makseta enää myöhemmin, kun tämä tilanne on mahdollisesti jo muuttunut. Terästukisäännöstöissä asetetaan joillekin tukityypeille osittain myös tuen maksamista koskevia määräaikoja, jotka päättyvät ennen terästukisäännöstön voimassaoloajan päättymistä. [59] Jos jo hyväksyttyä tukea ei saa enää maksaa terästukisäännöstön voimassaoloajan päättymisen jälkeen, sitä suuremmalla syyllä tukea ei saa hyväksyä sellaisen terästukisäännöstön nojalla, joka ei ole enää voimassa.

137. On mahdotonta hyväksyä valittajien ja Italian hallituksen esittämiä väitteitä siitä, että komission menettelyllisten toimivaltuuksien on perustuttava voimassa olevaan terästukisäännöstöön ja että toisesta tai kolmannesta terästukisäännöstöstä on sovellettava ainoastaan aineellisia säännöksiä. Kunkin terästukisäännöstön menettelysäännöt ja aineelliset säännöt muodostavat kokonaisuuden. Lainsäätäjä ei nimenomaisesti ole halunnut ottaa käyttöön yleistä EHTY:n perustamissopimuksen 4 artiklan c kohdasta poikkeavaa tukien hyväksymisjärjestelmää, jossa sovelletaan erilaisia aineellisia säännöksiä tapauskohtaisesti. Terästukisäännöstöt antavat komissiolle sekä aineellisten että menettelyllisten kysymysten osalta vain tilapäiset toimivaltuudet. Jos terästukisäännöstön voimassaoloaika on päättynyt, komissio ei voi johtaa siitä enää mitään toimivaltaa.

138. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on siten perustellusti todennut, ettei komissio voi säädettyjen poikkeusten

58 — Saksa v. komissio, tuomio 3.10.1985 (Kok. 1985, s. 3053, 45—47 kohta); vahvistettu asiassa C-210/98 P, Salzgitter AG v. komissio, tuomio 13.7.2000 (Kok. 2000, s. I-5843, 49—55 kohta).

59 — Ks. toimintatukien osalta toisen terästukisäännöstön 5 artiklan 1 kohdan toinen luetelmakohta ja alueellisten investointitukien osalta viidennen terästukisäännöstön 1 artiklan 3 kohdan toinen virke ja 5 artiklan 1 kohta.

nojalla antaa lupaa terästeollisuudelle annettavalle tuelle enää terästukisäännöstön soveltamisajan päättymisen jälkeen.

cc) Komission päätöksen tekemisajankohtana voimassa olleen terästukisäännöstön soveltaminen

139. Komissio on perustanut päätöksensä sen tekemisajankohtana voimassa olleeseen viidenteen terästukisäännöstöön. Se sovelsi tätä terästukisäännöstöä tukiin, joita ei ollut ilmoitettu ennen niiden maksamista ja ennen viidennen terästukisäännöstön 6 artiklan 1 kohdan kolmannessa virkkeessä ja 2 kohdassa asetetun määräajan päättymistä.

140. Aiempien säännöksien tapaan viidennen terästukisäännöstön 6 artiklan lähtökohtana on sen sanamuodon perusteella tilanne, jossa jäsenvaltiot ilmoittavat jokaisesta toimenpiteestä ennen sen toteuttamista ja ennen preklusiivisen määräajan päättymistä. Tämä selittää myös sen, ettei 6 artiklan 4 kohdassa säädetä sinänsä tuen myöntäneen jäsenvaltion kuulemisesta. Kuuleminen on nimittäin tarpeetonta, jos jäsenvaltio on ilmoittanut tuesta itse. Kuten komissio perustellusti korostaa, terästukisäännöstöissä ei ole nimenomaisesti säädetty tapauksesta, jossa tuki jätetään ilmoittamatta.

141. Tästä ei voida kuitenkaan päätellä, että tuki on todettava aina terästukisäännöstön säännösten vastaiseksi pelkästään siksi, ettei sitä ole ilmoitettu määräajan kuluessa. Yhteisöjen valtiontukia koskevien periaatteiden mukaan pelkästään muotoa koskevasta säännönvastaisuudesta ei voida johtaa, että toimenpide on tukisäännösten vastainen. [60] Myös viidennen terästukisäännöstön 1 artiklan 1 kohdasta, jonka mukaan tukea "voidaan pitää yhteisön tukena ja siten yhteismarkkinoiden toimintaan soveltuvana vain, jos se on 2—5 artiklan säännösten mukainen", ilmenee, että kyse on viime kädessä tuen yhteensopivuudesta aineellisten säännösten kanssa.

142. Viidennen terästukisäännöstön taannehtivaa soveltamista voitaisiin kuitenkin vastustaa terästukisäännöstöjen tilannesidonnaisuuden perusteella. Kuten edellä todettiin, terästukisäännöstöillä vastataan ajallisesti rajoitettuna aikana tiettyyn teräsalan taloudelliseen tilanteeseen. Jos myöhempää terästukisäännöstöä sovelletaan taannehtivasti, sovelletaan säännöksiä, jotka perustuvat tilanteeseen, joka on erilainen kuin tukien myöntämishetkellä vallinnut tilanne.

143. On kuitenkin otettava huomioon, että lainvastaisen tuen vaikutus jatkuu sen

60 — Edellä alaviitteessä 41 mainittu Tubemeuse-tapaus, tuomion 20 kohta ja asia C-354/90, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, tuomio 21.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5505, Kok. Ep. XI, s. I-495, 13 kohta); vastaavaa kysymystä kivihiilitukisäännöstön soveltamisalalla on käsitelty perusteellisesti asiassa T-110/98, RJB Mining v. komissio, tuomio 9.9.1999 (Kok. 1999, s. II-2585, 65 kohta ja sitä seuraavat kohdat (ei vielä lainvoimainen).

palauttamiseen asti. Vaikka tuen saamisesta koitunut hyöty ei näy enää vuosia tuen myöntämisen jälkeen suoraan yrityksen tilinpäätöksestä, tuki on kuitenkin vahvistanut pysyvästi tuensaajayrityksen kilpailuasemaa niihin yrityksiin nähden, jotka eivät ole saaneet tukea. [61]

144. Komission tehtävänä ei ole palata tuen myöntämisajankohtaan ja arvioida pelkästään tuen silloista vaikutusta. Komission on pikemminkin suojeltava nykyistä kilpailua arvioimalla tuen (jatkuvaa) vaikutusta niiden edellytysten perusteella, joita sovelletaan päätöksen tekemishetkellä.

dd) Luottamuksensuoja

145. Luottamuksensuoja otetaan huomioon komission tietyssä käytännössä lähtökohtaisesti vain, jos komissio käyttää kyseisessä käytännössään sille myönnettyä harkintavaltaa. Kysymys siitä, mitä terästukisäännöstöä on sovellettava, on kuitenkin oikeudellinen, ja sen ratkaisee viime kädessä yhteisöjen tuomioistuin, eikä komissiolla ole siihen liittyvää harkintavaltaa.

61 — Ks. asia C-24/95, Alcan, tuomio 20.3.1997 (Kok. 1997, s. I-1591, 51 ja 52 kohta).

146. Vaikka komissio on siis aiemmin katsonut, että asiaan on sovellettava tuen myöntämis- tai maksamisajankohtana voimassa ollutta terästukisäännöstöä, [62] valittajille ei voi syntyä tämän perusteella perusteltua luottamusta. Näin on varsinkin, kun tämä oikeudellinen lähestymistapa on virheellinen.

147. Valittajat eivät voi johtaa oikeudellisen yksikön sisäisestä muistiosta ylipäätään mitään oikeuksia. Komissio ei ole ensinnäkään saattanut muistiota valittajien tietoon tai julkaissut sitä. Vaikka näin olisikin ollut, asiakirjasta ilmenee selvästi, ettei kyse ole tyhjentävästä, ulkopuolisten käyttöön tarkoitetusta komission lausunnosta, vaan ainoastaan sellaisesta oikeudellisen yksikön oikeudellisesta lausunnosta, joka on osoitettu päätöksen tekeville toimivaltaisille komission yksiköille.

62 — Komissio on ottanut tämän näkemyksen lähtökohdakseen muuallakin kuin päätöksessä 91/176/ETY. Ks. esim. myös 8.7.1999 tehty komission päätös 1999/720/EY, EHTY (Gröditzer Stahlwerke, EYVL L 292, s. 27, 46 kohta), jossa todetaan seuraavaa: "EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia investointitukia on arvioitava EHTY:n perustamissopimuksen 4 artiklan c kohdan sekä niiden myöntämisajankohtana voimassa olleiden terästukisääntöjen mukaisesti." Komission käytäntö on kuitenkin epäyhtenäinen. Se on menetellyt 29.7.1998 tehdyssä päätöksessä 1999/227/EHTY (Georgsmarienhütte, EYVL L 83, s. 72) ja 14.7.1998 tehdyssä päätöksessä 1999/196/EHTY (Stahlwalzwerke Rötzel, EYVL L 63, s. 63) samalla tavalla kuin valituksenalaisessa päätöksessä.

ee) Valittua oikeudellista perustaa koskevien perustelujen puutteellisuus

148. Ei ole syytä arvioida tarkemmin, voivatko valittajat esittää yhteisöjen tuomioistuimessa vireillä olevassa oikeudenkäynnissä tämän väitteen, jota ne eivät ole esittäneet hallinnollisessa menettelyssä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on nimittäin perustellusti todennut valituksenalaisen tuomion 167 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa, että päätöksen perustelut vastaavat tältä osin niille asetettuja vaatimuksia.

149. Itse päätöksestä sekä asiayhteydestä, joka on yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan myös merkityksellinen, [63] ilmenevät riittävästi perustelut, joiden vuoksi viidettä terästukisäännöstöä oli sovellettava. Menettelyn aloittamista koskevasta päätöksestä ilmenee siten, että komissio on soveltanut viidettä terästukisäännöstöä, koska se oli ainoa päätöksentekohetkellä voimassa ollut oikeudellinen perusta.

150. Komissio esittää toisena perusteluna, että toinen terästukisäännöstö on asian kannalta merkityksetön, koska tukea ei voida hyväksyä myöskään sen säännösten perusteella. Tämä perustelu vaikuttaa hieman pinnalliselta. [64] Se ei kuitenkaan tarkoita sellaista perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä, joka oikeuttaisi päätöksen kumoamiseen.

ff) Päätelmä

151. Koska komissio on perustanut päätöksensä perustellusti viidenteen terästukisäännöstöön eikä terästukisäännöstöihin, jotka olivat voimassa tukien myöntämisajankohtana, valitusperuste on hylättävä.

4) Tosiseikkojen tutkinta ja tutkinnan ulottuvuus

152. Valittajat esittävät eri valitusperusteiden yhteydessä väitteitä, joissa ne arvostelevat komission ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen suorittamaa tosiseikkojen tutkintaa ja tosiseikkojen arvioinnin ulottuvuutta. Ne väittävät ensinnäkin, että komissio on katsonut riidanalaisessa päätöksessä yhteismarkkinoille soveltumattomaksi toimenpiteen, jonka se oli jo hyväksynyt päätöksessä 91/176/EHTY. Toiseksi valittajat väittävät, ettei valtiontukia koskevasta kiellosta tehtävien poikkeusten olemassaoloa ole tutkittu riittävästi.

63 — Asia C-56/93, Belgia v. komissio, tuomio 29.2.1996 (Kok. 1996, s. I-723, 86 kohta) ja asia C-156/98, Saksa v. komissio, tuomio 19.9.2000 (Kok. 2000, s. I-6857, 97 kohta).

64 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 128—131 kohta.

a) Jo päätöksessä 91/176/EHTY tarkoitetun tuen huomioon ottaminen

aa) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

153. Ensimmäisen seikan osalta valittajat väittävät, että komissio on tehnyt Bolzanon autonomisen provinssin 14.12.1987 tekemällä päätöksellä nro 7673 myönnetystä tuesta kaksi keskenään ristiriitaista päätöstä. Valittajien mukaan riidanalaisessa päätöksessä mainittua yli 6 321 000 000 ITL:n lainaa on jo käsitelty päätöksessä 91/176/EHTY. Takaisin maksettava summa on laskettu väärin, se on tosiasiassa vain 4 400 000 000 ITL. Valittajien mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole kiistänyt tätä seikkaa, vaan se on pelkästään todennut, että komission on otettava huomioon ainoastaan päätöksentekohetkellä käytettävissä olevat tiedot.

154. Komissio katsoo, että väitettä ei voida ottaa tutkittavaksi, koska sitä ei ole esitetty hallinnollisessa menettelyssä. Kyse on lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaistavaksi kuuluvasta tosiseikkoja koskevasta kysymyksestä. Komissio katsoo, etteivät valittajat ole osoittaneet, missä määrin molemmat päätökset koskevat samaa tukea. Päätös 91/176/EHTY koski komission mukaan 4,5 prosentin korolla ja 12 vuoden laina-ajalle myönnettyä yli 6 500 000 000 ITL:n lainaa, jota haettiin 2.1.1982 ja joka myönnettiin 14.2.1983 tehdyllä päätöksellä nro 784. Komission mielestä on epäselvää, miten tämä toimenpide voi olla sama kuin 3 prosentin korolla ja 7 vuoden laina-ajalle myönnetty yli 13 306 000 000 ITL:n laina, jota haettiin 3.7.1986, joka myönnettiin 14.12.1987 tehdyllä päätöksellä nro 7673 ja joka maksettiin kahdessa erässä siten, että ensimmäinen yli 6 321 000 000 ITL:n erä maksettiin 10.3.1988 ja toinen yli 987 000 000 ITL:n erä 30.1.1989.

bb) Asian arviointi

155. Väite on otettava tutkittavaksi. Valittajilla oli muodollinen oikeus esittää tämä väite ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.[65] Myöskään se, että valituksen on rajoituttava oikeuskysymyksiin, ei ole ristiriidassa väitteen tutkimisen kanssa. Asiassa vedotaan joka tapauksessa myös oikeuskysymyksiin.

156. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole esittänyt omia tosiseikkoja koskevia toteamuksia, vaan se on ainoastaan todennut, että komissio ei ole arvioinut tosiseikkoja ilmeisen virheellisesti niiden seikkojen perusteella, jotka olivat sen tiedossa päätöksentekohetkellä. Koska Italian hallitus ja valittajat eivät ole esittäneet hallinnollisessa menettelyssä päinvastaisia

65 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 115 kohta.

tietoja, mikään ei viitannut siihen, etteivät tosiseikat olleet totuudenmukaisia. Kysymys siitä, kenelle väittämistaakka kuuluu, on oikeuskysymys.

157. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ainoastaan valituksenalaisen tuomion 141 kohdassa tarkastellut sivumennen sitä, miten yhdenmukaisia molempien päätösten tosiseikat ovat, mutta se ei ole kuitenkaan perustanut tuomiotaan siihen.

158. Epätietoisuus siitä, onko komissio tehnyt yhdestä ja samasta tuesta kaksi päätöstä, johtuu muun muassa päätöksen 91/176/EHTY tavoitteen epäselvästä kuvauksesta. Päätöksen I kohdassa todetaan seuraavaa:

"Joulukuussa 1987 Bolzanon autonomisen provinssin viranomaiset myönsivät Acciaierie di Bolzano -nimiselle terästeollisuusyritykselle (Falck-konserni) 6 miljardin ITL:n korkotukilainan — — 23 miljardin ITL:n investoinnin tukemiseen — — .

Tämä laina on myönnetty 11 vuoden laina-ajalle 3,5 prosentin korolla."

159. Päätöksessä selitetään myöhemmin, että lainan myöntäminen perustuu Bolzanon provinssin viranomaisten 14.2.1983 tekemään päätökseen ja että tuesta on tosiasiallisesti ilmoitettu komissiolle ajoissa, mutta se on myönnetty sääntöjenvastaisesti vasta toisen terästukisäännöstön voimassaoloajan päättymisen jälkeen vuonna 1987.

160. Kyseinen tuki mainitaan riidanalaisen päätöksen I kohdan a alakohdassa, ja päätöksen I kohdan d alakohdassa mainitaan siitä erillinen toinen tuki, joka perustuu 14.12.1987 tehtyyn päätökseen nro 7673. Päätöksen 91/176/EHTY kohteena olevaa toimenpidettä ei näin ollen pidetä riidanalaisessa päätöksessä eikä myöskään menettelyn aloittamista koskevassa tiedonannossa samana tukena kuin tuki, josta oli päätetty 14.12.1987.

161. Valittajat puolestaan väittävät, että päätös 91/176/EHTY koskee päätöksessä nro 7673 mainittua tukea. Ne eivät kuitenkaan selitä mitenkään tämän tuen suhdetta riidanalaisen päätöksen I kohdan a alakohdassa mainittuun tukeen. Tältä osin on mahdollista esittää erilaisia olettamia. Ensinnäkin kyse voi olla samasta tuesta, joka on mainittu myös d alakohdassa. Tässä tapauksessa päätös olisi ristiriitainen, koska siinä toisaalta suljetaan sama tuki päätöksen soveltamisalan ulkopuolelle, mutta toisaalta määrätään sen takaisinperimisestä.[66] Toiseksi kyse voi olla tosiasiallisesti kahdesta eri

66 — Jos kansalliset viranomaiset osoittavat tämän olettaman oikeaksi takaisinperimisen yhteydessä, päätöstä on tulkittava tavalla, joka vastaa parhaiten sen tavoitetta. Koska tarkoituksena ei ollut käsitellä uudelleen päätöksessä 91/176/EHTY tarkoitettua tukea, asiaan on sovellettava kyseisen päätöksen säännöstä, jonka mukaan tuen myöntämisestä lähtien on maksettava tavanomaista markkinakorkoa.

toimenpiteestä. Lopuksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voisi olla oikeassa olettaessaan, ettei komissio ollut saanut oikeaa tietoa päätöksen 91/176/EHTY tekemisen yhteydessä ja oletti virheellisesti, että joulukuussa 1987 myönnetty tuki vastasi jo vuonna 1983 kaavailtua toimenpidettä, vaikka se oli täysin uusi toimenpide, jolla oli täysin toisenlaiset tavoitteet.

162. Italian hallitus ei valitettavasti ole ottanut vastineessaan kantaa tähän asiaan eikä edesauttanut asian selvittämistä. Myöskään komission yhteisöjen tuomioistuimessa esittämät arviot eivät juurikaan edesauta asiayhteyksien ymmärtämistä. Se arvioi päätöksessä 91/176/EHTY tarkoitetun tuen määräksi aluksi 5,6 miljardia ITL, mutta korjasi sen myöhemmin 6,5 miljardiksi ITL:ksi. Laina-aika on 12 vuotta ja korko 4,5 prosenttia.[67] Itse päätöksessä mainitaan kuitenkin aivan toisenlaiset luvut (6 miljardia, 11 vuotta ja korko 3,5 prosenttia).

163. Ratkaisevaa on kuitenkin, että komissio on riidanalaisen päätöksen tehdessään olettanut sen käytettävissä olleiden tietojen perusteella, että kyse on kahdesta eri toimenpiteestä. Päätöksen kumoaminen ei tule kyseeseen tällä perusteella, koska Italian hallitus ja valittajat eivät ole vedonneet komission hallinnollisessa menettelyssä mahdollisesti tekemään virheeseen, vaikka muodollisen menettelyn aloittamista koskevasta tiedonannosta oli nähtävissä, mitä tosiseikkoja komissio oli käyttänyt perusteena.

164. Valittajat eivät ole perustelleet alkua pidemmälle muita tässä yhteydessä esitettyjä väitteitä, joiden mukaan komissio olisi määritellyt korvattavat summat väärin. Ne eivät ole muun muassa osoittaneet, miltä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio on tältä kohdin virheellinen.

165. Valitusperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä kokonaisuudessaan.

b) Valtiontukia koskevasta kiellosta tehtävien poikkeusten puutteellinen tutkinta

aa) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

166. Valittajat väittävät, että koska komissio ei kuullut niitä, ne eivät voineet esittää hallinnollisessa menettelyssä, vaan vasta ensimmäisen oikeusasteen tuomiois-

67 — Nämä ehdot näyttävät vastaavan Bolzanon autonomisen provinssin päätöksessä nro 784 mainittuja ehtoja.

tuimessa, että tuet täyttävät tosiasiassa hyväksymiselle asetetut edellytykset. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi näin ollen pitänyt kumota päätös joko puolustautumisoikeuksien loukkauksen vuoksi tai ACB:n ja Falckin esittämien todisteiden arvioinnin jälkeen siksi, että komissio oli arvioinut tukia väärin.

167. Valittajien mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on saanut esitetyt todisteet tietoonsa, mutta se ei ole tehnyt niistä tarvittavia johtopäätöksiä. Jos todisteet eivät olisi olleet riittäviä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt hankkia asiantuntijalausunto. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole myöskään ottanut huomioon Falckin suullisessa käsittelyssä esittämiä väitteitä.

168. Italian hallitus kiistää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamuksen siitä, että Italian hallituksen olisi pitänyt esittää hallinnollisessa menettelyssä kaikki tosiseikat, joista ilmenee tuen soveltuvuus yhteismarkkinoille. Tosiseikkojen tutkiminen on Italian hallituksen mukaan pikemminkin menettelyn aloittaneen komission tehtävä.

169. Komissio katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on täsmentänyt tuomioistuinten harjoittaman valvonnan ulottuvuutta perustellusti ja arvioinut esitettyjä todisteita oikein.

bb) Asian arviointi

170. Tämän valitusperusteen toisessa osassa valittajien arvostelu koskee pääasiassa sitä, etteivät komissio ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole tutkineet hyväksymisedellytysten täyttymistä koskevia tosiseikkoja riittävästi ja että ne ovat arvioineet niitä väärin.

171. Kuten jo todettiin, valittajilla oli hallinnollisessa menettelyssä riittävä tilaisuus esittää ne tosiseikat, jotka niiden mielestä osoittavat, että tuet olivat terästukisäännöstön mukaisia. Tutkintamenettelyn aloittamista koskevassa tiedonannossa komissio täsmensi, etteivät tuet täyttäneet sen käytettävissä olevien tietojen perusteella yhteismarkkinoille soveltuvien tutkimus- ja kehitystukien tai ympäristönsuojelu-, energiansäästö- tai tuotteiden laadun parantamista koskevien toimenpiteiden edellytyksiä. Italian ja valittajien tehtävänä olisi ollut näin ollen tuoda esiin päinvastainen näkemyksensä ja esittää tämän tueksi tarpeelliset lisätiedot, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin valituksenalaisen tuomion 116 kohdassa perustellusti toteaa. Jos komissio ei saa mitään viitteitä siitä, että sen käytettävissä olevat tiedot ovat virheellisiä tai puutteellisia, sen ei tarvitse myöskään viran puolesta jatkaa tosiseikkojen tutkintaa.

172. Komissio ei ole myöskään arvioinut tosiseikkoja ilmeisen virheellisesti. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätyy

perustellusti tähän johtopäätökseen seuraavassa esitettävien tutkintavaiheiden kautta. Se toteaa ensiksi, että monimutkaisten taloudellisten tosiseikkojen arviointia koskeva tuomioistuinten harjoittama valvonta rajoittuu ainoastaan sen tutkimiseen, onko harkintavaltaa käytetty väärin tai rasittaako tätä arviointia ilmeinen virhe,[68] ja että kantajan on tässä yhteydessä esitettävä tosiseikat, jotka osoittavat, ettei komission tosiseikkoja koskeva arviointi ole ollut asianmukaista. Tämän jälkeen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutkii, onko komissio arvioinut Italian hallinnollisessa menettelyssä esittämiä tosiseikkoja ilmeisen virheellisellä tavalla. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkastelee siinä yhteydessä sille esitettyjä todisteita ja erityisesti niin sanottua Andersenin selvitystä.

173. Ensinnäkin on korostettava, että EHTY:n perustamissopimuksen 33 artiklan nojalla nostetun kumoamiskanteen yhteydessä päätöksen lainmukaisuutta on arvioitava niiden tietojen perusteella, jotka komissiolla on käytettävissään päätöksentekohetkellä.[69]

174. Tukia koskevat tosiseikat olivat komission tiedossa ACB:lle ja Falckille myönnettyjä tukia koskevien aiempien menettelyjen perusteella. Sen oli mahdollista saada lisätietoa Italian hallituksen sekä Saksan ja Ison-Britannian teräksentuottajien järjestöjen hallinnollisessa menettelyssä antamista tiedoista. Tosiseikat ja todisteet, jotka valittajat esittävät ensimmäisen kerran ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, ovat merkityksellisiä ainoastaan, jos niistä käy ilmi komission ilmeinen arviointivirhe, joka koskee päätöksentekohetkellä sen tiedossa olleita tosiseikkoja.

175. Koska muutosta voidaan hakea EHTY:n perustamissopimuksen 32 d artiklan ja EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan 1 kohdan nojalla ainoastaan oikeuskysymyksiä koskevilta osilta, yhteisöjen tuomioistuin ei voi kyseisen muutoksenhaun yhteydessä tutkia, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioinut oikein niitä tosiseikkoja, jotka valittajat ovat esittäneet sille todisteeksi komission ilmeisestä arviointivirheestä. Tästä täysin riippumatta valittajat eivät ole myöskään käytännössä väittäneet, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi tehnyt arviointivirheen. Ne eivät ole myöskään esittäneet, mitkä väitetyt Falckin suullisessa käsittelyssä esittämät tosiseikat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jättänyt huomiotta.

176. Jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei näiden tosiseikkojen tutkinnan jälkeen epäile komission arviointia, se ei ole velvollinen itse jatkamaan tosiseikkojen tutkimista ja esimerkiksi hankkimaan asiantuntijalausuntoa.

177. Näin ollen myös valitusperusteen toinen osa on hylättävä.

68 — Ks. myös yhteisöjen tuomioistuimen vakiintunut oikeuskäytäntö ja edellä alaviitteessä 41 mainittu asia C-288/96, Saksa v. komissio, tuomion 26 kohta ja siinä mainittu oikeuskäytäntö.

69 — Ks. edellä alaviitteessä 54 mainittu oikeuskäytäntö.

5) Yhteisön sisäiseen kaupankäyntiin kohdistuvien vaikutusten huomiotta jättäminen

a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

178. Tämän valitusperusteen yhteydessä ACB ja Falck väittävät, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin, joka perusti ratkaisun asiassa De Gezamenlijke Steenkolenmijnen vuonna 1961 annettuun tuomioon,[70] ole ottanut huomioon, että tukien vaikutus yhteisön sisäiseen kaupankäyntiin on ollut vain vähäinen. Se on jättänyt huomiotta, että viimeaikaisen oikeuskäytännön mukaan[71] perustamissopimusten yhtenäisyys on säilytettävä. ACB:n ja Falckin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lisäksi todennut itse, etteivät kaikki tuet ole yhteismarkkinoille soveltumattomia, vaan EHTY:n perustamissopimuksen 4 artiklan c kohdan valtiontukia koskevaa kieltoa on tulkittava yhdessä perustamissopimuksen tavoitteiden kanssa.[72]

179. Italian hallitus toteaa lisäksi, että tuilla kilpailuun ja yhteisön sisäiseen kaupankäyntiin olevien vaikutusten ottaminen huomioon on perustamissopimusten yleinen periaate ja sitä sovelletaan näin ollen myös tässä yhteydessä.

180. Komissio sitä vastoin katsoo, että tukien vaikutuksella yhteisön sisäiseen kaupankäyntiin ei ole merkitystä EHTY:n perustamissopimuksen 4 artiklan c kohdan valtiontukia koskevan yleisen kiellon kannalta. Kuten yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, EY:n perustamissopimusta ei sovelleta EY 305 artiklan nojalla EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluviin tuotteisiin.[73] Komission mukaan asiassa Busseni annetulla tuomiolla lähestyttiin tulkinnallisia rajoja ja se jäi myös yksittäistapaukseksi.

b) Asian arviointi

181. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut yhdistetyissä asioissa C-280/99 P, C-281/99 P ja C-282/99 P, Moccia Irme ym. vastaan komissio, 21.6.2001 antamassaan tuomiossa[74] seuraavaa:

" — — että erotuksena EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdasta EHTY:n perustamissopimuksen 4 artiklan c alakohdassa ei edellytetä, että tuki vääristäisi tai uhkaisi vääristää kilpailua, jotta sen voitaisiin katsoa olevan yhteismarkkinoille soveltumaton — — .

70 — Edellä alaviitteessä 23 mainittu asia 30/59.

71 — Asia C-221/88, Busseni, tuomio 22.2.1990 (Kok. 1990, s. I-495, Kok. Ep. X, s. 341, 16 kohta).

72 — Asia T-239/94, EISA v. komissio, tuomio 24.10.1997 (Kok. 1997, s. II-1839, 62 kohta).

73 — Komissio viittaa asiaan 328/85, Deutsche Babcock, tuomio 15.12.1987 (Kok. 1987, s. 5119, 10 kohta) ja asiaan C-18/94, Hopkins ym., tuomio 2.5.1996 (Kok. 1996, s. I-2281, 14 kohta).

74 — Tuomion 32 ja 33 kohta (Kok. 2001, s. I-4717); ks. myös edellä alaviitteessä 34 mainittu asia Lech-Stahlwerke v. komissio, määräyksen 41 kohta.

182. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 82 kohdassa perustellusti todennut, EHTY:n perustamissopimuksen 4 artiklan c alakohdassa kielletään rajoituksetta kaikki tuet tavanomaisten kilpailun edellytysten syntymisen, ylläpitämisen ja noudattamisen varmistamiseksi, joten tukien on katsottava olevan yhteismarkkinoille soveltumattomia ilman, että olisi tarpeen osoittaa tai edes tutkia, onko kilpailun edellytyksiä haitattu tai voiko näin mahdollisesti käydä."

183. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näin ollen jättänyt perustellusti tutkimatta nyt esillä olevassa asiassa, vääristääkö ACB:lle myönnetty tuki kilpailua tai vaikuttaako se yhteisön sisäiseen kaupankäyntiin. Tämä valitusperuste on siten hylättävä.

6) Vanhentumissääntöjen rikkominen ja oikeusvarmuuden periaatteen loukkaaminen

a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

184. Valittajat pitävät virheellisenä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamusta [75] siitä, ettei komission ollut noudatettava vanhentumisaikaa. Komission velvollisuus käyttää toimivaltaansa tietyn määräajan kuluessa ilmenee valittajien mukaan pikemminkin oikeusvarmuuden yleisestä periaatteesta. Yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut tämän erityisesti asiassa Geigy vastaan komissio antamassaan tuomiossa. [76]

185. Valittajat mainitsevat lisäksi EY:n perustamissopimuksen ja EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia erilaisia vanhentumissäännöksiä, joissa oikeusvarmuuden periaate on ilmaistu positiivisoikeudellisessa muodossa, toisin sanoen EY:n tuomioistuimen perussäännön 43 artiklan, [77] vanhentumisajoista Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimukseen liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 6 päivänä huhtikuuta 1978 tehdyn komission päätöksen N:o 715/78/EHTY [78] ja vanhentumisajoista liikennettä ja kilpailua koskeviin Euroopan talousyhteisön sääntöihin liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 26 päivänä marraskuuta 1974 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2988/74. [79] Ne arvostelevat sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on viitannut asetukseen N:o 659/1999, koska kyseinen asetus koskee ainoastaan EY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia tukia.

186. Komissio katsoo, että valittajien mainitsemista tuomioista käy tosiasiassa ilmi,

75 — Valituksenalaisen tuomion 69 kohta.

76 — Asia 52/69, tuomio 14.7.1972 (Kok. 1972, s. 787, 20—22 kohta).

77 — Nyt esillä olevassa asiassa kyse on valittajien mukaan kuitenkin, jos lainkaan, viittauksesta EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 40 artiklaan.

78 — EYVL L 94, s. 22.

79 — EYVL L 319, s. 1.

että vanhentumisajat ilmentävät oikeusvarmuuden periaatetta. Jotta vanhentumisajat olisivat tämän periaatteen mukaisia, ne on pitänyt asettaa etukäteen lainsäädännössä eikä jälkikäteen oikeuskäytännössä. Komissio torjuu myös päätöksen N:o 715/78/EHTY analogisen soveltamisen. Komission mukaan kyseinen säännös koskee komission oikeutta määrätä sakkoja ja uhkasakkoja. Nyt esillä olevassa asiassa kyse ei sitä vastoin ole seuraamuksista, vaan tukien takaisinperimisestä.

b) Asian arviointi

187. Asianosaisten yleisesti nimikkeellä "vanhentuminen" käsittelemän ongelman takana piilee tosiasiallisesti täysin erilaisia oikeusinstituutioita.

188. Vanhentuminen täytäntöönpanoon sovellettavan vanhentumisajan merkityksessä, sellaisena kuin siitä on säädetty esimerkiksi päätöksen N:o 715/78/EHTY 4 artiklassa, koskee määräaikaa, jonka kuluessa velkojan on pantava täytäntöön jo tyhjentävästi määritetty vaade. Siviilioikeudessa vanhentuminen muodostaa oikeudenkäyntiväitteen, johon voidaan vedota olemassa olevan vaateen täytäntöönpanoa vastaan. Vanhentuminen menettelyyn sovellettavien vanhentumisaikojen [80] merkityksessä koskee sen ajanjakson määrittelemistä, jonka aikana komissio voi määrätä seuraamuksia perustamissopimuksen rikkomisesta. Siltä osin kuin kyse ei ole seuraamuksista, sopiva käsite on pikemminkin määräajan päättyminen. [81] Kaikkien vanhentumisen tai määräajan päättymisen muotojen tavoitteena on myöntää oikeusvarmuuden periaatteelle tietyn ajanjakson jälkeen etusija aineelliseen oikeudenmukaisuuteen nähden. Nämä muodot eroavat kuitenkin toisistaan erityisesti määräajan alkamiseen johtavien tosiseikkojen ja määräajan keston osalta.

189. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin johtaa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen 6 artiklan 1 kappaleeseen kirjatusta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteesta tiettyjä oikeudenkäyntien päättymistä koskevia määräaikoja. [82] Se on lisäksi todennut, että komission viivytellessä hallinnollisen menettelyn aikana tuensaaja voi tietyissä olosuhteissa luottaa siihen, ettei komissio määrää enää tuen takaisinperimistä. [83] Hallinnollisen menettelyn kestosta johtuvia seurauksia on siksi tutkittava erikseen luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista koskevan valitusperusteen yhteydessä.

80 — Ks. päätöksen N:o 715/78/EHTY 1 artikla.

81 — Ks. asiassa C-260/98, komissio v. Kreikka, tuomio 12.9.2000 (Kok. 2000, s. I-6537, s. I-6539, 73 ja 74 kohta) 27.1.2000 esittämäni ratkaisuehdotus.

82 — Asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998 (Kok. 1998, s. I-8417, 20 ja 21 kohta).

83 — Asia 223/85, RSV v. komissio, tuomio 24.11.1987 (Kok. 1987, s. 4617, 17 kohta). Valittajien mainitsemat yhdistetyt asiat T-194/97 ja T-83/98, Branco v. komissio, tuomio 27.1.2000 (Kok. 2000, s. II-69, 91 kohta) koskevat myös tätä tilannetta.

190. Jos kysymystä hallinnollisen menettelyn kestosta ei siis tarkastella tässä yhteydessä, kyseessä voi olla myös määräajan päättyminen. Komissiolle asetettu määräaika, jonka kuluessa se voi määrätä EY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien tukien takaisinperimisestä, on asetuksen N:o 659/1999 15 artiklan mukaan 10 vuotta. Positiivisessa oikeudessa ei ole rajoitettu vastaavasti komission oikeuksia EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien tukien osalta.

191. Päätöksen N:o 715/78/EHTY analoginen soveltaminen ei tule kyseeseen. Päätös koskee aivan toisenlaista komission toimivaltaa eli sen toimivaltaa määrätä kilpailusääntöjen rikkomisesta seuraamuksena sakkoa tai uhkasakkoa tai panna täytäntöön niitä koskevia päätöksiä. [84]

192. On kuitenkin kyseenalaista, voidaanko oikeusvarmuuden periaatteen perusteella suoraan rajoittaa komission toimivaltaa tällä tavalla. Valittajien mainitsemassa asiassa Lemmerz-Werke vastaan korkea viranomainen julkisasiamies Roemer on tosin katsonut, että korkean viranomaisen päätöksen kumoaminen on mahdotonta useita vuosia sen jälkeen, kun kumoamisperusteet ovat tulleet tietoon. [85] Riippumatta siitä, että asian taustalla oleva tilanne oli aivan toisenlainen, yhteisöjen tuomioistuin ei noudattanut julkisasiamiehen ehdotusta, kuten komissio perustellusti korostaa. [86]

193. Asiassa Geigy vastaan komissio, jossa oli kyse sakkojen määräämisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta, yhteisöjen tuomioistuin totesi, että lainsäätäjän on vahvistettava vanhentumisaika etukäteen lainsäädännössä, jotta se voi täyttää tehtävänsä. [87] Oikeusvarmuuden periaate estää kuitenkin sen, että komissio voisi odottaa määrättömän pitkään ennen kuin se määrää sakon. Yhteisöjen tuomioistuimen muista toteamuksista voidaan päätellä, että tässä tapauksessa — pelkästä ajan kulumisesta riippumatta — esiin on tuotava erityisiä seikkoja, [88] jotka edellyttävät komission toimivaltuuksien rajoittamista.

194. Tässä yhteydessä nyt esillä olevassa asiassa kyseeseen tulevat sellaiset seikat, joiden perusteella valittajat ovat mahdollisesti voineet luottaa siihen, ettei komissio vaadi tukien palauttamista. Tätä väitettä on siksi tutkittava yhdessä luottamuksensuojaa koskevan valitusperusteen kanssa.

84 — Ks. yhdistetyt asiat T-126/96 ja T-127/96, BFM ja EFIM v. komissio, tuomio 15.9.1998 (Kok. 1998, s. II-3437, 48 kohta).

85 — Julkisasiamiehen 6.5.1965 esittämä ratkaisuehdotus asiassa 111/63, tuomio 13.7.1965 (Kok. 1965, s. 835, s. 864, s. 938).

86 — Edellisessä alaviitteessä mainittu asia 111/63, tuomion I 3 kohta.

87 — Mainittu edellä alaviitteessä 76, tuomion 20 ja 21 kohta).

88 — Ks. myös edellä alaviitteessä 81 mainittu ratkaisuehdotus asiassa C-260/98, 75 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

7) Luottamuksensuojan periaatteen loukkaaminen

a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

195. Valittajat väittävät Italian hallituksen tukemina, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on loukannut luottamuksensuojan periaatetta, kun se ei ole ottanut huomioon lukuisia luottamusta perustelevia seikkoja.

196. Päätöksessä käsitellyt kuusi toimenpidettä perustuivat provinssin lakiin nro 25/81 ja pohjautuivat kaikki komission jo vuonna 1983 hyväksymään rakenneuudistussuunnitelmaan. Valittajat eivät ole siksi voineet olettaa, että niillä on velvollisuus ilmoittaa tuet uudelleen.[89] ACB oli kuitenkin pyytänyt Bolzanon autonomiselta provinssilta varmistusta sille, että tämä on hoitanut kaikki tarvittavat muodollisuudet.

197. ACB:n mukaan komissio on ollut tietoinen toimenpiteistä vuoden 1988 heinäkuusta lähtien, jolloin se kävi päätöksen 91/176/EHTY tekemiseen johtanutta menettelyä. Päätöksen 91/176/EHTY tekemisen jälkeen, kun kaikki tuet oli jo maksettu, ACB on olettanut, ettei komissiolla ollut riitautettuja tukia lukuun ottamatta mitään huomautettavaa muista toimenpiteistä.

198. Valittajat vetoavat lisäksi komission oikeudellisen yksikön 18.7.1990 päivättyyn lausuntoon, jota ei ole kuitenkaan syytä käsitellä tarkemmin tässä yhteydessä 147 kohdassa esitettyjen toteamusten vuoksi.

199. Valittajien mukaan ACB on voinut myös tukien maksamisen jälkeen kuluneen ajan perusteella luottaa siihen, ettei tukia enää riitauteta. Komissio aloitti 26.7.1987 hallinnollisen menettelyn päätöksen 91/176/EHTY valmistelemiseksi. Riidanalaista päätöstä edeltävä menettely aloitettiin 1.8.1995, sen jälkeen kun Italian hallitukselta oli pyydetty ensimmäisiä tietoja jo 21.12.1994. ACB:n mukaan komissio on loukannut myös suhteellisuusperiaatetta ja lojaalin yhteistyön periaatetta, kun se teki tukien takaisinperimistä koskevan päätöksen vasta 156 kuukautta ensimmäisen tuen myöntämisen jälkeen ja 96 kuukautta toisen tuen myöntämisen jälkeen.

200. Valittajat viittaavat erityisesti asiassa RSV vastaan komissio annettuun tuomioon,[90] jossa yhteisöjen tuomioistuin

89 — Valittajat viittaavat tältä osin asiaan C-44/93, Namur, tuomio 9.8.1994 (Kok. 1994, s. I-3829), joka ei ole kuitenkaan asian kannalta merkityksellinen, koska siinä oli kyse, toisin kuin nyt esillä olevassa asiassa, olemassa olevista eikä uusista tuista.

90 — Mainittu edellä alaviitteessä 83.

katsoi perustellun luottamuksen syntyneen jo 26 kuukauden määräajan jälkeen.

201. Komissio muistuttaa, että ilmoittamatta jätetyn tuen saaja voi vedota luottamuksensuojaan vain poikkeuksellisissa olosuhteissa, jotka yleensä kansallisen tuomioistuimen on määriteltävä.[91] EHTY:n perustamissopimuksen laajemman valtiontukia koskevan kiellon vuoksi nyt esillä olevassa asiassa on sovellettava tiukempia kriteerejä kuin EY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien tukien kohdalla.

202. Komission mukaan valittajat eivät voi katsoa, että ne ovat voineet perustellusti luottaa kaikkien myöhemmin myönnettyjen tukien lainmukaisuuteen sen perusteella, että komissio oli jo hyväksynyt vuonna 1983 rakenneuudistussuunnitelman, jota muutettiin kuitenkin vielä vuonna 1986 komissiolle siitä ilmoittamatta. ACB:n väitetty huolellisuus ei muuta mitenkään sitä, että ACB on kääntynyt ainoastaan Bolzanon provinssin, mutta ei kuitenkaan tukien ilmoittamisesta vastaavien Italian valtion viranomaisten puoleen.

203. Komissio toteaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo hylännyt väitteen, jonka mukaan komissio oli tietoinen kaikista tosiseikoista jo vuonna 1988, päinvastaisella tosiseikkoja koskevalla toteamuksellaan, jota ei voida tarkistaa valitusmenettelyssä.

b) Asian arviointi

204. Aluksi on todettava, että valittajat vetoavat lojaalia yhteistyötä koskevaan periaatteeseen ja suhteellisuusperiaatteeseen selittämättä kuitenkaan, missä määrin näitä periaatteita on loukattu. Näin ollen niiden esittämiä väitteitä on tutkittava pelkästään luottamuksensuojan periaatteen loukkaamisen osalta.

205. Valittajat voivat vedota luottamuksensuojaan kansallisten tuomioistuinten lisäksi myös yhteisöjen tuomioistuimessa. Lainvastaisen tuen takaisinperiminen tuensaajalta tapahtuu tosin kansallisen prosessilainsäädännön nojalla. Tuensaaja voi nostaa kansallisessa tuomioistuimessa kansallisten viranomaisten tekemästä tuen takaisinperimistä koskevasta päätöksestä kanteen vetoamalla luottamuksensuojan periaatteeseen, siltä osin kuin asiassa sovelletaan samoja edellytyksiä kuin perit-

91 — Komissio viittaa tässä yhteydessä asiaan C-5/89, komissio v. Saksa, tuomio 20.9.1990 (Kok. 1990, s. I-3437, Kok. Ep. X, s. 521, 14 kohta ja sitä seuraavat kohdat); asiaan C-183/91, komissio v. Kreikka, tuomio 10.6.1993 (Kok. 1993, s. I-3131, 18 kohta) ja edellä alaviitteessä 61 mainittuun asiaan Alcan.

täessä takaisin pelkästään kansallisia rahallisia etuuksia ja yhteisön etu otetaan täysimääräisesti huomioon. [92]

206. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin asiassa Siemens vastaan komissio antamassaan tuomiossa, komissio näyttää päättelevän, että luottamuksensuojan tutkiminen on varattava pelkästään kansallisille tuomioistuimille. [93]

207. Tähän näkemykseen ei voida kuitenkaan yhtyä. Asiassa RSV vastaan komissio antamassaan tuomiossa [94] yhteisöjen tuomioistuin kumosi luottamuksensuojaan liittyvistä syistä komission päätöksen, jolla tämä oli määrännyt tuen takaisinperimisestä. Luottamuksensuojan periaate on nimittäin tunnustettu kansallisten oikeusjärjestysten ohella myös yhteisön oikeusjärjestyksessä. [95] Komission on otettava tämä periaate huomioon päätöksiä tehdessään, ja yhteisöjen tuomioistuimen on otettava se huomioon valvoessaan näiden päätösten lainmukaisuutta.

208. Valittajat eivät riitauta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perusteltua toteamusta siitä, että tuensaajalle voi syntyä tuen lainmukaisuutta koskeva perusteltu luottamus vain siinä tapauksessa, että tuki on myönnetty säädettyä menettelyä noudattaen, ja että lainvastaisen tuen saaja voi vedota luottamuksensuojaa koskevaan periaatteeseen ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa. [96] Valittajat väittävät kuitenkin, että vastoin tuomioistuimen toteamuksia esillä olevassa asiassa oli kyse tällaisesta poikkeuksellisesta tilanteesta.

209. Valittajien väite, jonka mukaan ACB oli voinut rakenneuudistussuunnitelman alkuperäisen hyväksymisen perusteella luottaa tuen lainmukaisuuteen, on hylättävä. Komissio on ottanut huomioon sen seikan, että ennen 1.1.1986 maksettuja tukia koskevan ilmoitusvelvollisuuden osalta oli epäselvyyttä, eikä se ole määrännyt näiden tukien takaisinperimistä. Rakenneuudistussuunnitelman hyväksymisen oikeudellisen perustan muodostaneen toisen terästukisäännöstön mukaan kaikki tuet olisi pitänyt maksaa 31.12.1985 mennessä. Pelkästään tästä syystä myöhemmin maksettujen tukien lainmukaisuuteen luottaminen ei tule kyseeseen. Kyseisenä ajankohtana vielä toteuttamisvaiheessa olevat hankkeet olisi sen sijaan pitänyt ilmoittaa ja hyväksyä uudelleen seuraavan terästukisäännöstön nojalla.

210. Valittajat eivät voineet myöskään luottaa 31.12.1985 jälkeen maksettujen tukien lainmukaisuuteen sen perusteella, että päätöksessä 91/176/EHTY riitautettiin ainoastaan yksi tuki ja määrättiin sen vaikutuksen poistamisesta tulevaisuudessa. Tämä johtopäätös olisi mahdollinen korkeintaan siinä tapauksessa, että komissio

92 — Yhdistetyt asiat 205/82—215/82, Deutsche Milchkontor ym., tuomio 21.9.1983 (Kok. 1983, s. 2633, Kok. Ep. VII, s. 229, 33 kohta) ja edellä alaviitteessä 91 mainittu asia C-5/89, komissio v. Saksa, tuomion 13—16 kohta.

93 — Asia T-459/93, tuomio 8.7.1995 (Kok. 1995, s. II-1675, 105 kohta).

94 — Mainittu edellä alaviitteessä 83, tuomion 17 kohta.

95 — Ks. edellä alaviitteessä 92 mainittu asia Milchkontor, tuomion 30 kohta.

96 — Valituksenalaisen tuomion 84 kohta ja siinä mainittu oikeuskäytäntö.

olisi ollut päätöksentekohetkellä tietoinen kaikista toimenpiteistä. Päätöksen 91/176/EHTY perusteluissa komissio mainitsee ainoastaan joulukuussa 1987 myönnetyn yli 6 miljardin ITL:n korkotukilainan. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 94 kohdassa, ettei ole esitetty todisteita siitä, että komissio olisi ollut tietoinen muista toimenpiteistä päätöstä 91/176/EHTY tehdessään. Tämä toteamus sitoo yhteisöjen tuomioistuinta. Päätöksen 91/176/EHTY perusteella ei voida näin ollen katsoa, että muut 31.12.1985 jälkeen myönnetyt tuet olisi (hiljaisesti) hyväksytty.

211. ACB:n hallintojohtaja Moresettin 2.2.1999 päivätyn selvityksen osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, ettei sen perusteella, että kyseisessä selvityksessä ACB:n on mainittu ottaneen yhteyttä Bolzanon autonomiseen provinssiin, voida katsoa, että ACB olisi varmistunut ilmoitusmenettelyn noudattamisesta. [97]

212. Tähän näkemykseen on yhdyttävä. ACB:n ei olisi pitänyt luottaa selvityksessä esitettyihin Bolzanon autonomisen provinssin edustajien epämääräisiin ja ristiriitaisiin lausuntoihin. Vaikka Bolzanon viranomaiset olisivat todellakin tiedottaneet komissiota kaikista toimenpiteistä, ACB:n olisi pitänyt ymmärtää, että ainoastaan Italian hallitus olisi voinut tehdä kyseisenä ajankohtana voimassa olleen terästukisäännöstön mukaisen muodollisen ilmoituksen säädetyssä määräajassa.

97 — Valituksenalaisen tuomion 93 kohta.

213. Kun otetaan huomioon laajojen tukihankkeiden ilmoittamisen merkitys, on myös hämmästyttävää, ettei asiassa ole esitetty mitään ACB:n tai Falckin ja Bolzanon viranomaisten tai Italian valtion viranomaisten välistä tähän liittyvää kirjeenvaihtoa. Tukien asianmukaiseen ilmoittamiseen olisi varmasti ollut aihetta luottaa, jos ACB:lle olisi esitetty kopiot Italian hallituksen komissiolle osoittamista kirjeistä, joissa tuet oli ilmoitettu. ACB:n ei olisi kuitenkaan missään tapauksessa pitänyt luottaa tukien lainmukaisuuteen pelkästään Bolzanon autonomisen provinssin edustajien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella.

214 Lopuksi on vielä ratkaistava kysymys siitä, onko valittajille voinut syntyä perusteltu luottamus tukien myöntämisen ja valituksenalaisen päätöksen tekemisen välillä kuluneen ajan perusteella. Kyseinen ajanjakso alkaa 14.12.1987, jolloin ensimmäinen takaisinperittäväksi määrätyistä tuista myönnettiin Bolzanon autonomisen provinssin päätöksellä nro 7673, ja päättyy 17.7.1996, jolloin riidanalainen päätös tehtiin. Ajanjakso kattaa siis noin kahdeksan ja puoli vuotta.

215. Kun otetaan huomioon, että positiivisessa oikeudessa ei ole säädetty vanhentumisesta, ajan kuluminen sinällään ei voi

synnyttää perusteltua luottamusta tuen lainmukaisuuteen.[98] Tällainen luottamus voisi kuitenkin syntyä siinä tapauksessa, ettei komissio ole pitkän ajan kuluessa ryhtynyt toimenpiteisiin, vaikka se on ollut tietoinen tosiseikoista.[99]

216. Ei ole mitään viitteitä siitä, että komissio oli tietoinen riidanalaisessa päätöksessä takaisin perittäväksi määrätyistä tuista ennen 21.12.1994 päivättyä Italian hallitukselle esitettyä tiedonsaantipyyntöä ja Italian hallituksen 7.4.1995 päivättyä vastausta. Edellä jo mainittujen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamusten[100] mukaan komissio oli päätöksen 91/176/EHTY tehdessään tietoinen ainoastaan yhdestä joulukuussa 1987 myönnetystä tuesta. Komissiota ei näin ollen voida moittia siitä, ettei se ollut ryhtynyt toimenpiteisiin muiden toimenpiteiden osalta 21.12.1994 mennessä.

217. Komission ensimmäisestä tosiseikkojen tutkintaa koskevasta toimenpiteestä valituksenalaisen päätöksen tekemiseen kului noin 18 kuukautta. Osa tästä ajanjaksosta kului lisäksi Italian hallitukselle ja muille asianosaisille huomautusten esittämiseen asetettuihin määräaikoihin.[101] Havaittavissa ei ole mitään muita pidempiä ajanjaksoja, joiden aikana komissio ei olisi ryhtynyt toimenpiteisiin tai se olisi viivyttänyt menettelyä tarpeettomasti. Näin ollen valittajille ei ole voinut syntyä myöskään hallinnollisen menettelyn keston perusteella luottamusta siihen, ettei komissio peri tukia takaisin.

218. Luottamuksensuojan loukkaamista koskeva valitusperuste on näin ollen hylättävä.

8) Virheellinen korkojen vahvistaminen takaisinmaksuvaatimukselle

a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

219. Valittajat väittävät, että takaisinmaksuvaatimukseen sovellettava korko on vahvistettu mielivaltaisesti ja odottamattomasti. Ne mainitsevat eri lähteitä (komission tiedonantoja ja yhteisöjen tuomioistuimen tuomioita), joissa korko on laskettu erilaisin perustein. Korkokannan määrittäminen ei ole valittajien mukaan komission vaan Italian viranomaisten tehtävä. Palauttaakseen ennen tuen maksamista vallinneen tilanteen komission olisi joka tapauksessa pitänyt käyttää viitemarkkinoina Saksan eikä Italian markkinoita, koska ACB on toiminut ensisijaisesti Saksan markkinoilla.

98 — Edellä alaviitteessä 76 mainittu asia Geigy v. komissio, tuomion 20 ja 21 kohta.

99 — Ks. edellä alaviitteessä 83 mainittu asia RSV v. komissio, tuomion 17 kohta ja — oikeudenkäynnin osalta — edellä alaviitteessä 82 mainittu asia Baustahlgewerbe v. komissio, erityisesti tuomion 20, 21 ja 26 kohta sekä sitä seuraavat kohdat.

100 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 210 kohta.

101 — Komissio ei ole kuitenkaan väittänyt, että Italia olisi viivytellyt tietojen antamisessa. Ks. sitä vastoin asia C-303/88, Italia v. komissio, tuomio 21.3.1991 (Kok. 1991, s. I-1433, Kok. Ep. XI, s. I-127, 40—44 kohta).

220. Italian hallitus yhtyy tähän näkemykseen ja korostaa lisäksi, ettei riidanalaista päätöstä eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiota ole perusteltu riittävästi korkokannan vahvistamisen osalta.

221. Komissio mainitsee lukuisia tiedonantoja ja kirjeitä, joista ilmenee sen korkokannan määrittämistä koskeva vakiintunut käytäntö. Sen mukaan päätöksen perustelut ovat vaatimusten mukaisia, ja niitä on tarkasteltava siinä asiayhteydessä, jossa päätös on tehty. Lisäksi komissio katsoo, ettei se ole tehnyt oikeudellista virhettä, kun se on hyväksynyt Italian liiroissa myönnetyn tuen viitemarkkinoiksi Italian markkinat.

b) Asian arviointi

222. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustellusti todennut tuomionsa 148—152 kohdassa asiassa Siemens vastaan komissio antamaansa tuomioon [102] vedoten, takaisinmaksuvaatimukselle on vahvistettava korko, jotta ennen tuen myöntämistä vallinnut tilanne voidaan täysimääräisesti palauttaa.

223. Takaisinperimisen on tosin tapahduttava lähtökohtaisesti kansallisen prosessilainsäädännön nojalla. [103] Komissiolla on kuitenkin toimivaltuudet määrätä lainvastaiset tuet perittäviksi takaisin taatakseen valtiontukia koskevan kiellon tehokkaan vaikutuksen, ja tämän lisäksi se voi myös määrätä jäsenvaltiot perimään korkoa takaisinperittävistä summista ja jopa vahvistaa tässä yhteydessä sovellettavan korkokannan.

224. On vaikea ymmärtää, miksi komission viittaus alueellisten tukien nettoavustusekvivalentin suuruutta laskettaessa sovellettavaan korkokantaan olisi epäselvä tai mielivaltainen. Päätöksessä ei tosin mainita mitään tiettyä korkokantaa, mutta sovellettava korkokanta voidaan saada selville viittauksesta alueellisia tukia koskeviin säännöksiin. Alueellisista tuista 21.12.1978 annetun tiedonannon [104] liitteen 14 kohdassa todetaan, että viitekorkona on sovellettava "keskimääräistä viitekorkoa, jota sovelletaan keskushallituksen luottolaitoksille maksamaan korkotukeen". Komissio on siten viitannut korkokantaan, jota on pidettävä Italian tavanomaisena korkotasona.

225. Koska ACB ei ole esittänyt päinvastaisia tietoja, komissiota ei voida myöskään moittia siitä, että se on käyttänyt Italiassa

102 — Mainittu edellä alaviitteessä 93.

103 — Ks. edellä alaviitteessä 41 mainittu ns. Tubemeuse-tapaus, tuomion 61 kohta ja asia 94/87, komissio v. Saksa, tuomio 2.2.1989 (Kok. 1989, s. 175, 12 kohta).

104 — EYVL 1979, C 31, s. 9.

sovellettua korkokantaa viitekorkona tukiin, jotka myönnetään Italiaan sijoittautuneelle yritykselle Italian liiroissa.

226. Päätöksessä itsessään ei kuitenkaan perustella mitenkään korkojen maksamista koskevaa määräystä. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin todennut, perustelujen kohdalla on otettava huomioon myös asiayhteys, jossa päätös on tehty. [105] Tältä osin on syytä ottaa huomioon komission tiedonannot, jotka on julkaistu ennen päätöksen tekemistä ja erityisesti 22.2.1995 annettu tiedonanto, [106] jossa komissio tiedottaa jäsenvaltioille seuraavasti:

"Komissio katsoo, että jäljempänä mainittua korkokantaa käyttämällä tuen saajalle koituva aiheeton etu voidaan laskea tarkemmin [kuin aiemmin olemassa olleen laillisen korkokannan avulla] tilanteen ennalleensaattamiseksi.

Komissio ilmoittaa näin ollen jäsenvaltioille, että se käyttää sääntöjenvastaisen ja yhteismarkkinoille soveltumattoman tuen takaisinperimistä koskevissa päätöksissään markkinakoron perustana aluetukien nettoavustusekvivalenttien laskemisessa käytettyä viitekorkoa."

227. Kun otetaan huomioon tämä asiayhteys, takaisin maksettavia summia koskevien korkojen vahvistamisen tavoite ja tarkoitus ovat riittävän selkeitä.

228. Vaikka se ei olisikaan oikeudellisesti välttämätöntä, muutamat seikat puoltavat kuitenkin sitä, että komission on esitettävä tuen takaisinperimistä koskevien päätösten perusteluissa myös ainakin muutamia lyhyitä korkokantaa koskevia selvityksiä. Jäsenvaltioilla, joille päätös on osoitettu, on tosiasiassa tarvittava kokemus näiden säännösten merkityksen ja taustan ymmärtämiseen. Kun päätös koskee myös kolmansia osapuolia, muutamat selvennykset olisivat kuitenkin paikallaan. Näin on varsinkin silloin, kun täydennystä huomioon otettavaan tiedonantoon ei ole julkaistu Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä, kuten nyt esillä olevassa asiassa.

229. Valituksenalaisen tuomion perustelut eivät ole kuitenkaan puutteelliset. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perustelee valituksenalaisen tuomion 148—162 kohdassa yksityiskohtaisesti, miksi kanneperuste on hylättävä.

230. Tämä valitusperuste on näin ollen hylättävä.

105 — Ks. edellä alaviitteessä 63 mainittu oikeuskäytäntö.

106 — Julkaistu komission teoksessa *Kilpailuoikeus Euroopan yhteisöissä*, osa II a, Valtion tukea koskevat säännöt, 1999, s. 73.

9) Seuraamuksia koskeva kielto ja suhteellisuusperiaate

a) Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

231. Valittajat katsovat lopuksi, että päätös on luonteeltaan seuraamus eikä se sovellu ainoan lainmukaisen tavoitteen eli tuen vaikutuksen poistamisen saavuttamiseen. Ne esittävät tässä yhteydessä lukuisia väitteitä, jotka on jo hylätty, toisin sanoen ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole ottanut huomioon tukien aineellista soveltuvuutta yhteismarkkinoille, että päätös koskee osittain jo päätöksen 91/176/EHTY kohteena olleita tukia ja että takaisin maksettaville tuille vahvistettu korkokanta on liian suuri.

232. Sen lisäksi päätös on valittajien mukaan luonteeltaan seuraamus siksi, että tukien takaisinmaksamisesta vastaa tosiasiassa Falck, vaikka se ei enää toimi teräsalalla. Päätös ei sovellu siksi mahdollisen kilpailun vääristymisen poistamiseen. Valittajien mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole ylipäätään käsitellyt tätä asiaa.

233. Komission mielestä tätä väitettä ei voida ottaa tutkittavaksi, koska se on esitetty ensimmäisen kerran vasta yhteisöjen tuomioistuimessa. Se on lisäksi perusteeton. Jos valittajat olisivat oikeassa, yritykset voisivat kiertää tukien palauttamista koskevan velvoitteen pelkästään omistussuhteitaan muuttamalla.

b) Asian arviointi

234. Tutkittavana ovat enää päätöksen vaikutukset Falckiin. Koska edellä on jo todettu, ettei muita väitteitä voida hyväksyä, niillä ei voida perustella myöskään väitettä, jonka mukaan päätös olisi tosiasiassa luonteeltaan seuraamus.

235. Siltä osin kuin tässä vaiheessa on vielä tutkittava, on epäselvää, voidaanko valitusperuste ottaa tutkittavaksi.

236. Työjärjestyksen 113 artiklan 2 kohdan mukaan valituksessa ei voida muuttaa oikeudenkäynnin kohdetta siitä, mikä se oli yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. Falck on tosin selittänyt väliintulohakemuksessaan, missä määrin päätös koskee sitä. ACB on viitannut kannekirjelmässään yleisesti siihen, että päätöksestä on tullut olosuhteiden muututtua seuraamus eikä sillä pystytä enää palaut-

tamaan kilpailun edellytyksiä. [107] Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ymmärtänyt tämän ensisijaisesti suhteellisuusperiaatteen loukkaamista koskevaksi väitteeksi ja hylännyt sen perustellusti valituksenalaisen tuomion 92 kohdassa.

237. Kumpikaan valittajista ei ole kuitenkaan esittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa riittävän selvästi, että päätös olisi oikeudellisesti virheellinen, koska se vaikuttaa Falckiin eli yritykseen, joka ei toimi enää teräsalalla. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ei voida näin ollen kuitenkaan moittia siitä, ettei se ole ottanut kantaa tähän asiaan. Oikeudenkäynnin kohdetta ei ole muutettu, koska valittajat ovat kyseisellä väitteellä ainoastaan täsmentäneet yleistä väitettään, jonka mukaan ajan kulumisen ja olosuhteiden muuttumisen vuoksi kilpailua ei voida enää palauttaa perimällä tuki takaisin. Väite voidaan ottaa tutkittavaksi.

238. Väite ei ole kuitenkaan perusteltu. Valittajat vastustavat pääasiassa suhteellisuusperiaatteen loukkausta väittämällä, ettei tuen takaisinperimisellä voida palauttaa kilpailua. Päätöksestä itsestään ei käy ilmi, keneltä Italian viranomaisten on perittävä tuet takaisin. On kuitenkin lähdettävä siitä, että ne vaativat tukia takaisin välittömältä tuensaajalta ACB:ltä. ACB toimii edelleen teräsalalla ja hyötyy tukien aikaansaamasta kilpailuasemansa vahvistumisesta.

239. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut Tubemeuse-tapauksessa, [108] laittomasti myönnetyn valtiontuen takaisinperimistä ei voida periaatteessa katsoa valtiontukea koskevan lainsäädännön tavoitteisiin nähden suhteettomaksi toimenpiteeksi. Se on näin ollen hylännyt väitteen, jonka mukaan takaisinperiminen aiheuttaa haittaa muille velkojille tuensaajan omaisuudesta aloitetun akordimenettelyn yhteydessä.

240. Tästä seuraa, ettei suhteellisuusperiaatetta loukata välittömillä taloudellisilla vaikutuksilla, joita tuen takaisinperiminen aiheuttaa kolmansille. Kyse on pikemminkin vain liitännäisseurauksesta, joka ei vaikuta siihen, onko toimenpide soveltuva tavoitteen saavuttamiseen eli tuen vaikutuksen poistamiseen. Lainvastaisen tuen takaisinmaksu vaikuttaa aina tuensaajan liiketulokseen ja näin ollen mahdollisesti sen osakkeenomistajille jaettaviin osinkoihin. Se, että tappioista ei nyt esillä olevassa asiassa vastaa konsernin tämänhetkinen emoyhtiö, vaan sopimusmääräysten perusteella aikaisempi emoyhtiö, on puhdas sattuma eikä se estä perimästä tukea takaisin tytäryhtiöltä.

107 — Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen toimitetun kannekirjelmän s. 20, IV 1 e kohta, mainittu valituksenalaisen tuomion 78 kohdassa.

108 — Mainittu edellä alaviitteessä 41, tuomion 65 ja 66 kohta.

241. Näin ollen myös tämä valitusperuste on hylättävä.

VIII Oikeudenkäyntikulut

241. Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 122 artiklan 1 kohdan mukaan yhteisöjen tuomioistuin päättää oikeudenkäyntikuluista silloin, kun valitus on perusteeton.

242. Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan, jota on sovellettava 118 artiklan nojalla valituksen käsittelyyn, nojalla asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Työjärjestyksen 69 artiklan 4 kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetään, että jäsenvaltiot, jotka ovat asiassa väliintulijoina, vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan. Komissio on vaatinut valittajien velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Koska valittajat ovat hävinneet asian, ne on velvoitettava korvaamaan valitusasiasta aiheutuneet oikeudenkäyntikulut lukuun ottamatta Italian tasavallalle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja, joista Italian tasavallan on itse vastattava.

IX Ratkaisuehdotus

243. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin ratkaisee asian seuraavasti:

1. Valitus hylätään.

2. Valittajat velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut lukuun ottamatta Italian tasavallalle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja.

3. Italian tasavalta vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.